
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ, SUUDİ ARABİSTAN VE TÜRKİYE'DE ÖZEL EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Wafa Altuwirqi

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞUBAT, 2021

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 24 ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Wafa

Soyadı: ALTUWIRQI

Bölümü: Özel Eğitim

İmza:

Teslim tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Amerika, Suudi Arabistan ve Türkiye'de Özel Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması.

İngilizce Adı: Comparing the Special Education System in America, Saudi Arabia, and Turkey.

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Wafa ALTUWIRQI

İmza: .....

JÜRİ ONAY SAYFASI

Wafa ALTUWIRQI tarafından hazırlanan "Amerika, Suudi Arabistan ve Türkiye'de Özel Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Özel Eğitim Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Salih ÇAKMAK

(Görme Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi) .....

Üye: Dr. Öğr. Mahmut ÇİTİL

(Üstün Zekalılar Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi) .....

Üye: Dr. Öğr. Zehra ATBAŞI

(Zihinsel Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı, Necmettin Erbakan Üniversitesi) .....

Tez Savunma Tarihi:

Bu tezin Özel Eğitim Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Unvan Ad SoyadI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü .....

Anneme..

TEŞEKKÜR

Kısıtlı zamanına ve yoğunluğuna rağmen, tez konumun belirlenmesi, plânlanması, uygulanması ve raporlaştırılması da dâhil olmak üzere, tezi tüm detaylarına kadar dikkatle okuyan ve düzeltmeler konusunda detaylı açıklamalar yapan, tezin bütün aşamalarında bana yardımcı olan, yol gösteren ve katkılarını benden esirgemeyen kıymetli tecrübelerinden faydalandığım değerli danışmanım sayın **Doç. Dr. Salih ÇAKMAK'a** içten teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Türkiye'ye geldiğim andan itibaren beni destekleyen ve yanımda olan, anadilim olmayan dille yazdığım bu tezin tamamını okuyup düzeltmelerde bulunan değerli arkadaşım **Esra DOĞAN'a** sonsuz teşekkür ederim.

Hayatımın her evresinde yanımda olan annem, bana her konuda maddi manevi destek sağlayan aileme ve bu zor süreçte yanımda olan tüm arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

AMERİKA, SUUDİ ARABİSTAN VE TÜRKİYE'DE ÖZEL EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Wafa Altuwirqi

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞUBAT, 2021

ÖZ

Her toplumun coğrafi yapısına göre değişen siyasi, ekonomik ve sosyal özellikleri vardır. Bu siyasi, ekonomik ve sosyal faktörler ülkelerdeki eğitim sisteminin şekillenmesinde rol oynamaktadır. Eğitim sistemleri toplumların koşullarına, özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre farklılık gösterir. Bu nedenle, her topluluğun eğitim sistemi benzersiz olduğu için diğer ülkelerdeki eğitim sistemlerinin incelenmesi, ülkelerdeki eğitim sistemleri arasındaki benzerlik ve farklılıkların bilinmesine ve böylece eğitim sürecinin geliştirilmesine ve sorunların çözülmesine katkıda bulunabilir. Bu araştırmada, Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki özel eğitim sistemlerinin benzerlik ve farklılıklarının neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki özel eğitim sistemleri hakkında bilgiler verilmiş, sonra ülkelerdeki özel eğitim sistemleri çeşitli faktörlerden incelenmiştir. Özel eğitim sistemlerinin tanılama, yerleştirme, yasal düzenlemeler ve özel eğitim öğretmenlerinin eğitimi süreçleri incelenmiş ve karşılaştırılmış, bulgulara göre yorumlar yapılmış daha sonra da sonuçlar çıkartılarak öneriler

getirilmiştir. Bu araştırma, nitel bir araştırma olup doküman analizine dayanan karşılaştırmalı eğitim araştırmasıdır. Bu araştırmada verilerin toplanmasında Araştırmanın sonucundan elde edilen bulgulara göre, Suudi Arabistan ve Türkiye'deki eğitim sistemi, merkezi bir sisteme sahip olması bakımından benzerdir. Aksine Amerika'nın federatif yapısından dolayı eğitim işlerindeki yetkiler Federal Devlet ile eyaletler arasında paylaşılmıştır. Buna bağlı olarak, Suudi Arabistan ve Türkiye'deki özel eğitim sistemi benzerdir ve birkaç farklı yönü vardır. Aksine, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki özel eğitim sistemi birçok açıdan Suudi Arabistan ve Türkiye ile farklılık göstermektedir. Sonuç olarak, genel olarak eğitim sistemlerindeki ve özellikle özel eğitim sistemlerindeki benzerlikler ve farklılıklar, ülkelerin toplumun kültürüne ve ihtiyaçlarına uygun çok farklı eğitim sistemlerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmanın son bölümünde, veriler ve değerlendirmeler ışığında, sahadaki araştırmacıların zenginleştirilmesine katkıda bulunabilecek çeşitli çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim sistemi, Türkiye'de özel eğitim sistemi, Suudi Arabistan'da özel eğitim sistemi, Amerika Birleşik Devletinde özel eğitim sistemi, Karşılaştırmalı Eğitim.

Sayfa Adedi: 97
Danışman: Doç. Dr. Salih ÇAKMAK

COMPARING THE SPECIAL EDUCATION SYSTEM IN AMERICA, SAUDI ARABIA, AND TURKEY

(M.S THESİS)

Wafa Altuwirqi

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

FEBRUARY, 2021

ABSTRACT

Every society has political, economic and social characteristics that vary according to its geographical structure. These political, economic and social factors play a role in shaping the education system in countries. Education systems differ according to the conditions, characteristics and needs of societies. Therefore, since the education system of each community is unique, the study of the education systems in other countries can contribute to knowing the similarities and differences between the education systems in the countries, thereby improving the education process and solving the problems. In this study it has been tried to explain that what are similarities and differences in private education system of Turkey, Saudi Arabia and The United States of America. Information about the special education systems in The United States, Turkey, and Saudi Arabia has been given and later, special education systems in these countries are examined from various factors. Diagnosis, placement, legal regulations and special education teacher training processes of special education systems were examined and compared, comments were made according to the findings, and then suggestions were made by making conclusions. This research is a qualitative research and a comparative education research based on document analysis. According to the data obtained from the survey, Saudi Arabia and the education system in Turkey is similar and having a centralized system. On the other hand, due to the federative

structure of America, the powers in education system are shared between the Federal State and the states. Accordingly, Saudi Arabia and Turkey's special education system are similar, and there are some different directions also. In contrast, the special education system in The United States with Saudi Arabia and Turkey are different in many aspects and shares very different direction. As a result, the similarities and differences in the education systems in general, and especially in special education systems, reveal that countries have very different education systems suitable for the culture and needs of society. In the last part of the research, Suggestions were made in the light of data and evaluations from various studies and that may contribute to the enrichment of researchers in this field.

Keywords: Special education system, The Special education System in Turkey, The Special Education System in Saudi Arabia, The special education system in United States of America, Comparative Education.
Page Number: 97
Supervisor: Associate Professor Salih ÇAKMAK

İÇİNDEKİLER

ÖZ vi

ABSTRACT viii

TABLOLAR LİSTESİ xiii

ŞEKİLLER LİSTESİ xiv

SİMGELER VE KISALTMALAR xv

BÖLÜM I 1

GİRİŞ 1

1.1. Problem Durumu 1

1.2. Araştırmanın Amacı 6

Alt Problemler 7

1.3. Araştırmanın Önemi 7

1.4. Sınırlılıklar 8

1.5. Tanımlar 8

1.6. İlgili Araştırmalar 10

BÖLÜM II 14

KURAMSAL ÇERÇEVE 14

2.2.1. Tanılama Amaçları 16

2.3.1. Türkiye'de Tanılama Süreci: 18
2.3.2. Suudi Arabistan'da Tanılama Süreci: 20
2.3.3. Amerika'da Tanılama Süreci: 21
2.4. Yerleştirme: 26
2.4.1. Türkiye'de yerleştirme: 26
2.4.2. Suudi Arabistan'da yerleştirme: 30
2.4.3. Amerika'da yerleştirme Süreci: 33
2.5. Yasal Düzenlemeler: 36
2.5.1. Türkiye'de Yasal Düzenlemeler: 36
2.5.2. Suudi Arabistan'da Yasal Düzenlemeler: 38
2.5.3. Amerika'da Yasal Düzenlemeler: 40
2.6. Özel eğitim öğretmenlerin eğitimi: 43
2.6.1. Türkiye'de özel eğitim öğretmenlerin eğitimi: 43
2.6.2. Suudi Arabistan'da özel eğitim öğretmenlerin eğitimi: 44
2.6.3. Amerika'da özel eğitim öğretmenlerin eğitimi: 46
BÖLÜM III 47
YÖNTEM 47
3.1. Araştırmanın Modeli 47
3.2. Verilerin Toplanması 47
3.3. Verilerin Analizi 48
BÖLÜM IV....49
BULGULAR VE YORUMLAR....49
4.1. Amerika, Suudi Arabistan ve Türkiye'de Tanılama Sistemlerindeki Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir? 50
4.2. Amerika, Suudi Arabistan ve Türkiye'de Yerleştirme Sürecindeki Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir? 52

4.3. Amerika, Suudi Arabistan ve Türkiye'de Yasal Düzenlemelerindeki Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir? 56

4.4. Amerika, Suudi Arabistan ve Türkiye'de Özel eğitim öğretmenlerin eğitimi ve hazırlanması Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir? 59

BÖLÜM V 61

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....61

5.1. TARTIŞMA VE SONUÇ..... 61

5.2. ÖNERİLER..... 67

5.2.1. Araştırmacılara yönelik öneriler. 67

5.2.2. Uygulamaya yönelik öneriler. 68

KAYNAKLAR 69

EKLER.....71

EK 1. Kral Saud Üniversitesi Zihinsel engellilik bölümü- Ders planı.....77

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1*: Örnek ülkelerin engellilik oranı.*..... 4
Tablo 2*: Örnek ülkelerin hakkında genel bilgiler*.....49
Tablo 3*: özel eğitim yasalarının yürürlüğe girmesinin başlangıcı*.....58
Tablo 4*: Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika'daki özel eğitim sisteminin benzer yönleri*.....66
Tablo 5*: Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika'daki özel eğitim sisteminin farklı yönleri*.....67

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Özel eğitim süreci.....15
Şekil 2: Özel eğitim hizmetlerinin ortamı.....53

SİMGELER VE KISALTMALAR

RAM	Rehberlik ve Araştırma Merkezi.
IDEA	Bireysel Engelliler Eğitim Yasası.
BEP	Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı.
LRE	The Least Restrictive Environment.
ADA	Americans with Disabilities Act
ÇÖZGER	Çocuklar için Özel Gereksinim Raporu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumuna, alt problemlerine, araştırmanın amacına, önemine, varsayımlara, sınırlılıklara ve araştırmada geçen tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Eğitim, toplumların gelişimine katkıda bulunan en önemli faktörlerden biridir. Belki de herhangi bir toplumdaki kültürel ilerleme düzeyini belirleyen temel kriterlerden biri, bu toplumun eğitime gösterdiği büyük ilgidir. Bu nedenle, gelişmekte olan birçok ülke, modern çağın gerekliliklerine uymak ve gençlerin ihtiyaçlarını ve gelişmekte olan toplumlarının gereksinimlerini karşılamak için eğitim sistemlerinde reform yapmaya ve bunları geliştirmeye büyük önem vermiştir. Farklı ülkelerdeki eğitim sistemlerinin birçok etkinin ve bu ülkelerdeki bu toplumları yöneten tarihsel, sosyal, ekonomik, politik, coğrafi, dini ve kültürel faktörlerin sonucu olduğu bilinmektedir. Eğitim sistemi ile onu çevreleyen koşullar arasındaki bağlantı yakındır, bu nedenle eğitim sistemi içinde bulunduğu toplumun inşasından izole edilemez, ayrıca eğitim toplumun amaç ve hedeflerinin bir çevirisidir.

Her toplumda mutlaka bulunan özel gereksinimli insanların da eğitim almaları, sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal açıdan belli haklara sahip olmaları gerekmektedir. Çünkü diğer insanlara sunulan hizmet ve şartlar onları engelleyebilmektedir. Bu yüzden fiziksel ve hukuksal düzenlemelerle bu eşitsizliğin her toplumda giderilmesi temel bir ihtiyaçtır

(Çitil,2009). Bu ihtiyaçların en önemlilerinden biri ise eğitimdir. Bireyin bebekliğinden itibaren ona en yakın çevresi yaşam becerileri öğretirler. Bu öğretilenlere eğitim denir (Küçükahmet, 2005, s.2). Diğer bir tanımla da eğitim "bireylerin toplumun normlarını, standartlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir" (Çalık, 2006, s.15). Özel gereksinimli bireylerin de toplumda bağımsız bir yaşam ve toplum tarafından kabul görmeye ihtiyaçları vardır. Özel gereksinimli bireylerin bu ihtiyaçlarının karşılanabilmesi, topluma yararlı hale gelebilmeleri ve kendi kendilerine yetebilen bağımsız bir yaşama sahip olabilmeleri için temel çözüm eğitimle mümkündür.

Eğitim hakkı tüm bireylerin sahip olduğu, ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelerle garanti altına alınmış temel bir haktır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948), Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına dair Sözleşme (1989), BM Avrupa Sosyal Şartı (1961; 1996) ve BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme (2006) ile tüm çocukların eğitim haklarının cinsiyet, dil, din ve ırk ayrımı yapılmaksızın güvence altına alınması gerekliliği ortaya konulmuştur. Ancak mevcut yasal düzenlemelere rağmen 18 yaş altı engeli olan çocukların eğitim haklarından tam anlamıyla yararlanamadıkları ve kaliteli eğitime erişimde problem yaşadıkları bilinmektedir (Sart, Barış, Sarıışık ve Düşkün, 2016).

Özel eğitime ilgi çağın sonucu değildir, tarih boyunca hiçbir toplumun üyelerinin arasında engelliliğin varlığından kaçamamışsa da, genel olarak engellilerin algısı bir toplumdan diğerine farklılık göstermektedir. Tarih boyunca, özel ihtiyaçları olan kişilere yönelik tutumlar değişmiştir ve her zaman pasif olma eğilimindedir. Tarih boyunca, engelli kişiler, bazı eski medeniyetlerde yaşamın izolasyondan, hatta yoksunluğundan, günümüz medeniyetine kaynaştırma aşamasına kadar çeşitli aşamalardan geçtiler. Engellilerin yaşam koşulları çeşitli özel durumlardan etkilenmiştir; cehalet, ihmal, batıl inançlar ve korku, bunlar engellileri izole eden ve hatta ilerlemelerini geciktiren sosyal faktörlerdir.

Platon, devletini Atina şehrinde kurmak istediğinde, engellilerin mevcudiyetinin ve çoğaltılmasının istediği devletin zayıflamasına yol açabileceğini belirlemiştir. Bu nedenle, engellilerin sürülmesini ve ülke dışına çıkarılmasını istedi, bu hareketle, ülkede sadece üretebilen, ülkeyi savunabilen veya yönetebilen akıllı insanların devlette kalmasını sağlamıştır (Alkateeb, 2016).

Spartalılar döneminde ise, kabul ettikleri ‘toplum için en yararlının kalması’ kuralı gereğince, engellilerden kurtulmaları gerekmekteydi. Çünkü bu kişiler ilk başta kendilerini koruyamadıkları gibi içinde bulundukları topluma yiyecek bulma veya avlanma hususunda herhangi bir katkıda bulunamadıkları için, işkenceye maruz bırakılırlardı. Onlardan kurtulmanın gerekçesi ise, kötü ruhlarla savaşmak, var olduğuna inandıkları sihri bozmak, kötü ruhları kovmak adı altında yapılırdı ve onların en kötü hava şartlarında dışarıda bırakılıp donarak veya nehre atılıp boğularak ölmeleri gerekirdi (Özer, 2015).

Modern çağda, engellilerin bakımı konusunda Avrupa'nın ilk ilginen olduğu belirtilmektedir. Fransa'da, 18. yüzyıldan itibaren engelli çocukların yetiştirilmesi konusuna ilgi görümeye başladı, böylece engelli kişilere, kendilerine hizmet edebilecekleri ve kendi işlerini gerçekleştirebilecekleri dereceye ulaşmaları için dikkat edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1935 tarihli Ulusal Güvenlik Kanunu, fiziksel engelliler için tıbbi ve rehabilitasyon hizmetleri sunmanın önemini belirttiği için, bu kategoriye dikkat çekildi ve bu da birçok eyaleti engelli çocuklar için mevzuat çıkarmasını sağlamıştır (Alkateeb, 2016).

Özel ihtiyaçlara sahip kişilerin hakları ve mevzuatları konusu, bu mevzuatların özel ihtiyaçları olan insanlara sağladığı değerli yaşam, hak ve menfaatlerinin farkındalığı, bu hakların nasıl korunacağı ve bu çıkarların örgütlenmesi ve bunlara yönelik olumlu eğilimler nedeniyle büyük ilgi uyandırmıştır. Küresel ve Arap seviyelerindeki özel eğitim mevzuatına ilgi, özel ihtiyaçları olan insan sayısındaki artışın bir sonucu olabilir: Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) göre, dünya nüfusunun yaklaşık % 10-15'i bir tür engellilik yaşıyor. 2017 Engellilik İstatistik sonuçlarına göre, Suudi Arabistan'da engellilerin oranı % 7,1'dir. Türkiye'de ise 2020 yılı engelli bireylerin oranı % 6,9'dur (Disability Survey, 2017, s.39). Örnek ülkelerde engellilik oranı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 1.

Örnek Ülkelerin Engellilik Oranı.

Ülke	Engellilik Oranı
ABD	% 12.8
Suudi Arabistan	% 7.1
Türkiye	% 6.9

Ülkelerin, ihtiyaç duydukları nitelikli insan gücünü yetiştirerek uzun yıllar boyunca varlığını sürdürmeleri; ekonomik, sosyal, politik ve kültürel açıdan kalkınabilmelerine bağlıdır. Tüm alanlarda sürdürülebilir bir gelişimin sağlanabilmesi için en önemli araçlardan birisi de eğitimdir. Bu bağlamda ülkeler, istediği toplumsal düzeni oluşturma ve geleceği inşa etme arzusuyla eğitim etkinliklerini sistematik şekilde düzenleme çabası içine girmektedir. Bunun yanı sıra ülkeler, eğitim sistemlerini geliştirme adına farklı ülkelerdeki eğitim sistemlerini araştırıp analiz etmekte, kendi uygulamaları için çıkarımlarda bulunmaktadır. Bu durum, eğitim sistemlerinin ülkelerarası karşılaştırmalı bir bakış açısıyla incelenmesini gerektirmektedir (Mazlum, 2017).

Eğitim biliminin bir dalı olan “Karşılaştırmalı Eğitim", toplumlarda var olan eğitim sorunlarını ve bu sorunları doğuran nedenleri, diğer toplumlarda benzer faktörlere değinerek saptayan, yorumlayan bir inceleme ve araştırma alanı olarak kabul edilmektedir (Ergün, 1985). Buna dayanarak, ülkelerdeki eğitim sistemlerini karşılaştırarak, benzer ve üstün yönlerini ortaya çıkararak, eğitim sistemlerinde var olan güçlü yanları, zayıf yanları ve sorunları tespit etmek mümkündür.

Karşılaştırma, bütün beşerî ve sosyal bilimlerde vazgeçilmez bir bilimsel yöntemdir. Çünkü sosyal olguları betimlemenin ötesinde, olabildiğince bilimsel bir analiz ve yoruma tabi tutmanın en önemli araçlarından birisi, farklı olguları karşılaştırmaktır. Sosyal bilimlerde karşılaştırma metodu bir anlamda pozitif bilimlerdeki deneyin yerini tutan yöntemlerden birisidir (Compere, 1999; akt. Uygun, Ergen ve Öztürk, 2011). Varış (1979), karşılaştırmalı eğitimi, mevcut eğitim problemlerini ve bu problemleri doğuran nedenleri, diğer

toplumlardaki benzer etmenlere değinerek saptayan, yorumlayan bir inceleme ve araştırma alanı olarak tanımlamaktadır (Demirel, 2000).

Karşılaştırmalı eğitim, iki farklı ülkedeki eğitim sistemlerinin benzer ve farklı yönlerinin belirlenmesine yardımcı olarak eğitim hakkında faydalı öneriler sağlayan bir sistemdir. Eğitimde başarılı olmak ve sorunlarla başa çıkmak, alternatif bir kalkınma kültürü oluşturmak için yeni bilgiler diğer kültürlerle karşılaştırılmalı ve analiz edilmelidir. Karşılaştırmalı eğitim alanında etkili sonuçlara ve değerlendirmelere ulaşmak, benzerlik ve farklılıkları tanımlamak için karşılaştırmalı eğitimin amaçlarını bilmek gerekmektedir (Naldan, 2019)

Demirel'e (1994) göre karşılaştırmalı eğitimin amaçları şöyle sıralanmaktadır:

1- Eğitim sistemlerine, sorunlarına ve etkinliklerine ilişkin geçerli bilgiler elde etmek,

2- Yerel, ulusal ve uluslararası bir konu olan eğitimde, bir dizi hipotezi, gerekli yöntem ve teknikleri, yorum için gerekli esasları ve sonuçları geliştirmek,

3- Eğitime etkin olan etmenlerin, çeşitli ülkelerdeki evrimini görünümünü inceleyerek, eğitim politikasının ve saptanmasına yardım edecek görüşü kazandırmak,

4- Bir ülkenin kendi eğitim sistemini geliştirmesi için kuramsal ve uygulamalı olarak katkıda bulunmak.

Ergün'e (1985) göre ise karşılaştırmalı eğitim, "çeşitli toplumlar, ülkeler, bölgeler ve tarihi dönemlerde uygulanan, eğitim sistemlerini bazen bütün olarak bazen de birkaç yönden karşılaştırarak ortak ve farklı yönlerini tespit edip bunlardan eğitim teori ve pratiğinde, eğitim politikasında, eğitim planlamasında ve reformlarında, uluslararası ilişkilerin yumuşatılmasında ve barış ortamı sağlanmasında yararlanılan bir bilimdir" (Ergün, 1985, s.3).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, bilim ve teknolojinin gelişme sürecinde ulusal gelişmeyi sağlayacak asıl gücün eğitilmiş insan gücü olduğunu fark etmişler ve eğitim politikalarını bu yönde düzenleme yoluna gitmişlerdir. Eğitim ve gelişme arasındaki bu doğrusal ilişki, ulusal kalkınmayı sağlama çabası içinde olan ülkelerin, genellikle kendilerinden daha fazla gelişmiş ülkelerin eğitim sistemlerini inceleme ve karşılaştırma yoluyla kendilerine uygun modeller aramalarına neden olmuştur. Böylece karşılaştırmalı eğitim alanı önem kazanmıştır. Karşılaştırmalı eğitimin temel amacı, eğitim sistemlerinin sorunlarına ve etkilerine dair geçerli

bilgiler elde etmek, eğitimde etkili olan faktörlerin çeşitli ülkelerdeki gelişimini inceleyerek, eğitim politikasının belirlenmesine yardımcı olabilecek görüşler kazandırabilmedir (Demirel, 2000, s.1-3).

Özel eğitim hem çerçevesi hem de içeriği bakımından dünyada her geçen gün daha da gelişmekte ve ilerlemektedir. Ancak, gelişmiş ülkelerde özel eğitim alanlarındaki gelişimleri dikkate almak, bu ülkelerin özel eğitim alanlarındaki gelişimlerinde faydalı olacağı düşünülmektedir. Ülkelerdeki eğitim sistemlerinin doğuşunu ve gelişimini etkileyen faktörler olduğunu belirtmek gerekir. Bu faktörler, bu ülkelerdeki eğitim sistemlerinin kapsamını ve niteliklerini belirlemede rol oynamaktadır.

Bu çalışmada, birçok açıdan farklılıkları olan üç ülke ve özel eğitim sistemlerini ele alınmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, 50 eyaletten oluşan gelişmiş bir ülkedir, en büyük ekonomik ve askeri güçtür. Öte yandan Türkiye; Asya ve Avrupa Kıtaları arasında yerleşmiş, gelişmekte olan üç tarafı denizlerle çevrili bir ülkedir ve NATO üyesidir. Suudi Arabistan ise, Asya'nın güney-batısında yer almaktadır, petrol üretimi ve ihracatında en büyük ülkedir. Ülkelerde özel eğitim sisteminde karşılaştırmalı çalışmalar yaparken, eğitimi etkileyen faktörleri dikkate almak gerekir. Bu çalışmada, üç ülkedeki eğitim sistemi aşağıdaki faktörler açısından incelenmiş ve karşılaştırılmıştır:

- Tanılama sistemi
- Yerleştirme
- Yasal düzenlemeler
- Özel eğitim öğretmenlerinin eğitimi

1.2. Araştırmanın Amacı

Farklı ülkelerdeki eğitim sistemlerini ve eğitim sorunlarını karşılaştırmak, eğitim sistemini bir ülkeden diğerine taşımak değil, ancak eğitim sisteminin gücünün nedenlerini ortaya çıkarmak ve bir ülkenin ekonomik ve sosyal koşullarına uygun eğitim reformlarına erişimidir. Bu bağlamda araştırmada aşağıdaki hedefi gerçekleştirmeyi amaçlanmaktadır:

1- Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki özel eğitime muhtaç çocukların tanılama, yerleştirme, yasal düzenlemeler ve özel eğitim öğretmenlerinin eğitimi süreçlerini karşılaştırılmıştır.

Alt Problemler

Bu araştırmanın temel problemleri:

1. ABD, Suudi Arabistan ve Türkiye'de, özel eğitim tanılama sistemlerindeki farklılıklar ve benzerlikler nelerdir?
2. ABD, Suudi Arabistan ve Türkiye'de, özel eğitim yerleştirme süreçlerindeki farklılıklar ve benzerlikler nelerdir?
3. ABD, Suudi Arabistan ve Türkiye'de, özel eğitim ile ilgili yasal düzenlemelerdeki farklılıklar ve benzerlikler nelerdir?
4. ABD, Suudi Arabistan ve Türkiye'de, özel eğitim öğretmenlerinin eğitimindeki farklılıklar ve benzerlikler nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Her ne kadar birçok batı ülkesinde eğitim sistemleri ile ilgili çalışmalar bulunsa da, Ortadoğu ülkeleri ve Arap dünyasında yer alan ülkelerin eğitim sistemlerini teşvik eden çalışmaların yeterli olmadığı söylenebilir. Hem Türkiye hem de Arap dünyasında eğitim sistemlerinin güçlendirilmesi ve eğitim sistemlerinin işletilmesi üzerine bir çalışmanın karşılaştırmalı eğitim alanının geliştirilmesine ve okuyucuya bilgi sağlanmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Karşılaştırmalı eğitim, toplumlardaki eğitim sorunlarını ve bu sorunların nedenlerini diğer toplumlardaki benzer faktörlere başvurarak tanımlayan ve açıklayan bir araştırma alanıdır (Varış, 1983; akt. Boobekova, 2002). Bu çalışmanın önemi, Türkiye, Suudi Arabistan ve ABD'deki özel eğitim açısından bir mukayese yapabilmek ve alana katkı sunmaktadır. Araştırma sonuçlarının yetkililerle paylaşılmasının, mevcut sorunlara çözüm bulma konusunda

farkındalık yaratması ve ülkemizde özel eğitim sisteminin gelişmesine yol açması ve özel ihtiyaçları olan insanlara uygun bir eğitim ortamı sağlaması umulmaktadır.

Ayrıca bu araştırma, eğitim sistemlerimizi geliştirmede karşılaştırmanın önemine dikkat çekmekte ve gelecekteki araştırmaların genel olarak eğitim sistemini iyileştirmek için harekete geçmesinin yolunu açmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 1973/2020 tarihleri arasındaki yasal nitelikteki dökmenler ile,
2. Suudi Arabistan, Türkiye ve ABD'deki (Washington ve Arizona Eyaleti) özel eğitim sistemi ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Bu araştırma kapsamı içerisinde geçen kavramlar ve bu kavramların tanımları aşağıda verilmiştir.

a) Özel Eğitim**:** Özel eğitimin tanımı; özel eğitime gereksinimi olan bazı çocukların eğitim alabilmesi için uzman bir şekilde yetiştirilmiş öğretmen, gereksinimlere yönelik hazırlanmış eğitim programları ve eğitim alacak çocukların özür ve niteliklerine uygun eğitim alanında yapılan çalışmalardır (MEB, 1997).

b) Engellilik : Doğuştan veya sonradan herhangi bir sebeple bedeni, zihni, ruhi, hissi ve sosyal yeteneklerin, çeşitli derecelerde kaybedilmesi sonucunda sosyal hayata uyum sağlanması ve günlük ihtiyaçların karşılanmasında güçlüklerle karşılaşılması, korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetleri, mimari yapılarda, açık alanlarda özel fiziki düzenlemelere genel anlamda ihtiyaç duyulması" olarak tanımlamak mümkündür (Seyyar, 2008, s. 344).

c) Tanılama : Bir öğrencinin engelli olup olmadığını ve öğrencinin ihtiyaç duyduğu özel eğitim ve ilgili hizmetlerin niteliğini ve kapsamını belirleyen prosedürlerdir (Washington Office of Superintendent of Public Instruction).

d) Yerleştirme : Öğrencinin, en az sınırlandırılmış bir ortamda özel eğitim hizmetleri sunan kurumlara ve okullara geçiş için uygunluğunu açıklayan bir dizi yapılandırılmış prosedürdür (Ministry of Education, The regulatory guide for special education, 2015).

e) Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) : Özel eğitim gerektiren birey için geliştirilen ve ailesi tarafından onaylanan bireyselleştirilmiş eğitim programı, bireyin, ailenin, öğretmenin gereksinimleri doğrultusunda hazırlanan ve hedeflenen amaçlarda verilecek destek eğitim hizmetlerini içeren özel eğitim programı" olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2000).

f) Kaynaştırma : Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimleri, hazırlanan bireysel eğitim planları doğrultusunda akranları ile birlikte her tür ve kademedeki okul ve kurumlarda uygun yöntem ve teknikler kullanılarak sürdürülür (Erol, 2010).

g) En az kısıtlayıcı ortam : Engelli öğrencilerin engelli olmayan akranlarıyla "mümkün olan en üst düzeyde" eğitim gördükleri ortamdır. (IDEA, 2004).

h) Kaynak Odası: Normal okulda, özel ihtiyaçları olan öğrencilerin özel bir öğretmen tarafından özel eğitim hizmetleri alabilmek için okul gününün yarısını geçmeyen bir süre boyunca devam ettikleri bir odadır (Suudi Arabistan Özel eğitim enstitüleri ve programların organizasyon kuralları, 2001).

i) Gezici öğretmen: Özel eğitim konusunda uzmanlaşmış bir öğretmendir, birden fazla normal okullar arasında hareket ederek, özel ihtiyaçları olan bir veya daha fazla öğrenciye öğretir (Suudi Arabistan Özel eğitim enstitüleri ve programların organizasyon kuralları, 2001).

1.6. İlgili Araştırmalar

Aşağıda alanla ilgili olarak Türkiye'de ve yurtdışında yapılmış olan bazı araştırmalar kronolojik süreç dikkate alınarak verilmiştir.

Almasri (2001) tarafından yapılan "ABD ve Almanya'daki Normal Okullarda Engelliler İçin Kaynaştırma Eğitimi Karşılaştırılması ve Mısır'da Bundan Yararlanma Olasılığı İncelenmesi" adlı doktora tezi, üç ülke arasında karşılaştırma yapılmıştır. Araştırma, okullarda engelliler için kaynaştırma sisteminin, Mısır'daki kültürel duruma uyacak şekilde Amerika Birleşik Devletleri ve Almanya'da yapılanlar ışığında Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki engellilerle ilgili eğitimin geliştirilmesi için nasıl bir girdi olarak ele alınmasını amaçlamaktadır. Araştırmada ilk olarak, iki karşılaştırmalı ülkedeki (Amerika ve Almanya) okullarda engellilerin eğitim sisteminin analizi yapılmıştır. Ardından, okullarda Mısır'da engelliler için mevcut eğitim gerçekliğinin analizi yapılmıştır. Daha sonra, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve Mısır'daki kaynaştırma eğitim sistemi arasında karşılaştırma yapılmıştır. Araştırmacı, Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki engelliler için kaynaştırma eğitim sistemine önerilen dört alternatif, Amerika Birleşik Devletleri ve Almanya arasındaki açıklayıcı karşılaştırmanın ışığında sunmuştur. İlk alternatif: Tam zamanlı kaynaştırma, engelli çocuğun, destek hizmetleri alırken her zaman normal sınıflarda kalmasını gerektirir.

İkinci alternatif: Engelli çocuğun bir süre normal sınıfta kalmasını ve özel eğitim hizmetleri almak için kaynak odasına taşınmasını gerektiren yarı zamanlı kaynaştırma uygulamasıdır. Üçüncü alternatif: Mekânsal kaynaştırma, düzenli okullarda engelli bireyler için sınıfların olmasına ve özel ihtiyaçları olan kişilerin müfredat dışı faaliyetlere normal akranlarıyla katılmalarına olanak sağlar. Dördüncü alternatif: Düzenli okul içindeki tüm engelli kişilerin kapsamlı kaynaştırma, tam zamanlı, yarı zamanlı ve mekânsal kaynaştırma içerir. Kapsamlı kaynaştırma okulundaki öğrenciler engellilik derecesi ve türüne göre sınıflara ayrılır. Araştırma sonuçlarına göre, Mısır Eğitim Bakanlığı'nın Mısır'da engellilerin bakımını yapma ve onlara uygun hizmetleri sağlama çabalarına rağmen, eğitim sistemlerinin normal ve engelli çocukların ayrılmasına dayandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sistem engelli çocukların gücünü etkilemekte ve sosyal uyumluluklarını olumsuz yönde etkilediği ve sosyal becerilerin kazanılmasını engellediği belirtilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin kaynaştırma sistemini

ilk uygulayan ülke olarak yaşadığı deneyimleri göz önünde bulunduran araştırmacı, kaynaştırma sistemini geliştirmeyi ve Mısır'daki kültürel çevreye uyacak şekilde düzenlemeyi önermiştir.

Pınar (2006) tarafından "Dünyada ve Türkiye'de Erken Çocukluk Özel Eğitiminin Gelişimi ve Erken Çocukluk Özel Eğitim Uygulamaları" adlı çalışma yapılmıştır. Araştırmanın amacı, erken çocukluk özel eğitiminin dünyada ve Türkiye'deki gelişimini ortaya koymak ve Türkiye'deki uygulamalarını incelemektir. Bu çalışmada, erken çocukluk özel eğitiminin, dünyada ve Türkiye'de ortaya çıkış nedenleri, gelişim süreciyle uygulamalarına yer verilmiştir. Çalışmada ayrıca, erken çocukluk özel eğitiminin en önemli basamakları olan önleme, vakaların tespiti, çocukların değerlendirilmesi süreçlerine değinilmiş, gelişmiş ülkelerdeki uygulamalarla Türkiye'deki uygulamaları karşılaştırılmıştır. Araştırmada, ilk olarak Amerika Birleşik Devleti, Türkiye, İsveç, İngiltere, Finlandiya, Yeni Zelanda, Güney Kore ve Almanya ülkelerindeki erken çocukluk özel eğitiminin (EÇÖE) gelişim süreçleri belirlenmiştir. Daha sonra dünyada ve Türkiye'de, erken çocukluk özel eğitim uygulamalarında önleme çalışmalarının durumu karşılaştırılmıştır. Ardından dünyada ve Türkiye'de uygulanan EÇÖE programları ve uygulamaları belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, gelişmiş ülkelerde yapılan çalışmalarla karşılaştırıldığında, Türkiye'deki uygulamaların istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Yetersizliğin önlenmesi, yetersizliği olan çocukların tespiti, çocukların ayrıntılı değerlendirilmesi ve sonrasında hem çocuklara hem de ailelerine erken eğitim hizmetlerin sunulmasının yetersiz olduğunu belirlenmiştir. Araştırmacı, erken özel eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılabilmesi için; bu alandaki bilimsel çalışmaların arttırılması ve sonuçlarının uygulamaya yansıtılmasının sağlanması, KAEEP'in okullarda ve özel eğitim kurumlarında etkin olarak kullanılması, eve dayalı erken eğitim programlarının geliştirilmesi önerilmiştir.

Orhan ve Genç (2015) tarafından " Engellilere Yönelik Ülkemizdeki Özel Eğitim Hizmet Uygulamaları ve Örnek Ülke Karşılaştırması " adlı çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, Türkiye'de engellilere verilen özel eğitim hizmetlerinin uygulanması tarihî süreç içerisinde incelenerek yabancı ülkeler ile kıyaslaması yapılmıştır. Araştırmacı ilk olarak, Türkiye'de özel eğitim hizmetlerinin tarihsel gelişimini açıklamıştır. Özel eğitimle ilgili

tarihsel sürece baktığımızda Cumhuriyet'ten önce Osmanlı Devleti dönemindeki Enderun'un üstün yeteneklilerin eğitiminde, dünyadaki ilk sistemli eğitim örneğini oluşturduğunu görmekteyiz. Enderun uygulaması dışında özel eğitim tarihçesi açısından yine Osmanlı Devleti döneminde 1889 yılında, Grati Efendi tarafından İstanbul'da, Ticaret Mektebi bünyesinde işitme ve görme engelliler sınıfları açılmıştır. Ardından araştırmacı, Amerika, Almanya ve İngiltere'de uygulanan özel eğitim hizmetlerini incelemiş ve bunları Türkiye'de uygulanan özel eğitim hizmetleriyle karşılaştırmıştır. Araştırmaya göre kaynaştırma kriterleri açısında incelendiğinde örnek ülkelerin hepsinde kaynaştırma uygulamaları esas alınarak özel eğitim planlanmıştır. En az kısıtlayıcı çevre, genel eğitim sınıflarında eğitim görebilecek engelli öğrencilerin özel eğitim koordinatörleri ve öğretmenlerle saptanması; ders dışı aktiviteler, bireyselleştirilmiş eğitim programı ve engelli öğrencilerin ikamet adreslerine yakın okullarda eğitim alınmasının sağlanması açısından örnek ülkelerde benzerlikler bulunmaktadır. Farklılıklara baktığımızda ise ABD'de ders dışı aktivitelerin engelli öğrenciler ve genel eğitim sınıfındaki öğrencilerle birlikte yapılmasına önem verildiği görülmektedir. Yapılan araştırmanın sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır: Özel eğitim hizmeti, Türkiye'de diğer ülkelere göre daha az sayıda kişiye ulaşmıştır. Türkiye'de, engellilerin eğitim imkânlarına erişimleri son derece sınırlı olduğu görülmüştür. Özel eğitim kurumlarında yapılan hizmetin ücretinin yüksek olması, özel eğitimin daha çok kişiye ulaşmasında olumsuz bir etkendir. ABD'de engelli çocukların mümkün olduğunca okulda kaynaştırmalı eğitim içerisinde tutuldukları ancak uzmanların belirlediği çocuklar için ise özel eğitim hizmetlerinin ücretsiz olarak verildiği görülmektedir. İngiltere'de ve Almanya'da ise özel eğitimden ziyade kaynaştırmalı bir eğitim sistemi uygulanarak engelli çocukların okul içerisinde tutulmaları sağlanmaktadır.

Kara (2017) tarafından yapılan "Dünyada ve Türkiye'de Zihinsel Engellilerde Eğitim" adlı çalışmada, engellilik ve zihinsel engellilik kavramları hakkında birtakım bilgiler vermiştir, sonra Dünyada ve Türkiye'de verilen özel eğitim hakkında birtakım bilgiler sunmuştur. Araştırma sonucunda, genel olarak bakıldığında aydınlanma devrinin başlaması Avrupa'nın yükselişi olurken doğu toplumlarının ve özel olarak da Osmanlı'nın düşüşü olmuştur. Bu düşüş yalnızca siyasi, ekonomik-askeri alanda kalmamış özel eğitim alanında da yaşanmıştır. Avrupa 16. yüzyıldan itibaren özel eğitim konusuna önem vermiş ve Türkiye bu yıllarda geri

kalmıştır. Ancak yeni Türkiye'nin 1923'te kurulmasıyla başlayan modernleşme fırtınası kendini birçok alanda gösterdiği gibi zamanla özel eğitim alanında da göstermiştir. Günümüze kadar özel eğitim ve zihinsel engellilerin eğitimi konusunda birçok önemli gelişme yaşanmış olmakla birlikte henüz gerek nicelik gerekse de nitelik olarak istenen seviyeye geldiği düşünülmemektedir. Kara çalışmasında, son yıllarda özel eğitim konusunda yapılan atılımlar çok kıymetli ve nitelikli olmakla birlikte yetersiz bulunmuştur. Bu noktada gerek hükümete gerekse de özel eğitim öğretmenini yetiştiren üniversitelere ve son olarak hem engelli bireylerin ailelerine hem de tüm topluma önemli görev ve sorumluluklar düştüğü belirtilmiştir. Araştırmacı, Türkiye'nin özel eğitim alanında daha iyi bir seviyeye gelebilmesi için her öğretmenin uzmanlaştığı alanda çocukların eğitimine yönlendirilmesini önermiştir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın kuramsal boyutu ve konu ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

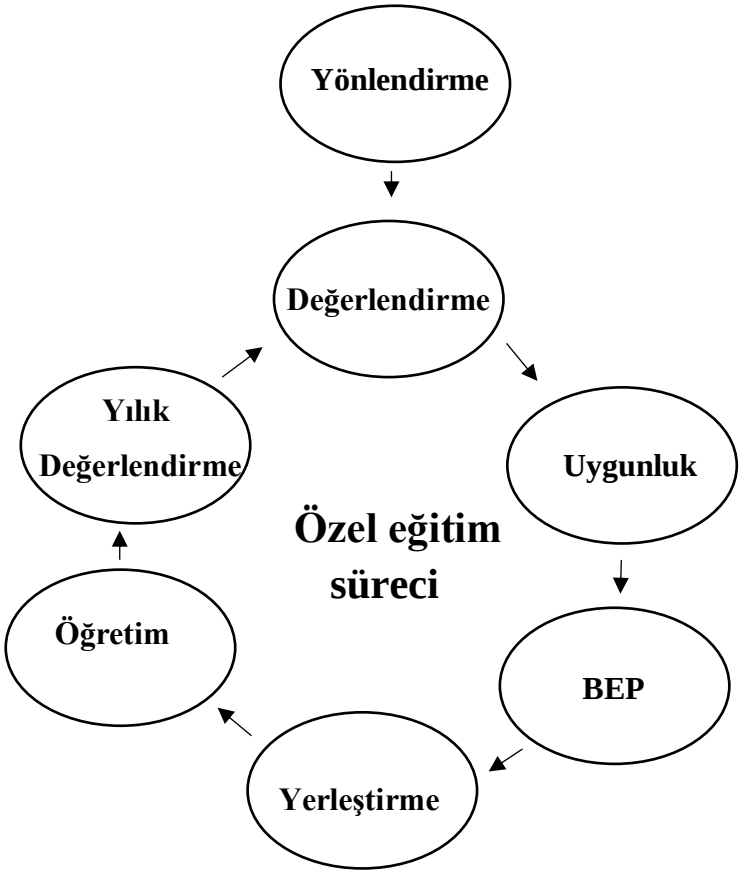
2.1 Özel Eğitim

Türkiye'nin Millî Eğitim Bakanlığı "bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitimi" ifadesi ile özel eğitim okul ve kurumlarındaki programları belirtmiştir (MEB, Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği, 2018)

Suudi Arabistsan'ın Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim "Engelli öğrencilerin özel eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak tasarlanmış bir dizi program, plan ve strateji, gerekli destek hizmetlerinin yanı sıra öğretim yöntemler, araçlar, ekipman ve özel ekipman içerir" olarak tanımlamıştır (Ministry of Education, The regulatory guide for special education, 2015).

Amerika'da IDEA Kanunu'nda " Ebeveynler için ücretsiz olarak, engelli bir çocuğun benzersiz ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak tasarlanmış öğretim anlamına gelir; aşağıdakileri içerir: (A) sınıfta, evde, hastanelerde ve kurumlarda yapılan talimatlar ve diğer ayarlarda; ve (B) beden eğitiminde öğretim" ifadesi ile Özel eğitim terimi belirtmiştir (IDEA, 2004).

Özel ihtiyaçları olan çocuk, özel eğitim hizmetleri almak için birkaç adımdan geçmesi gerekmektedir. Bu adımlar aşağıdaki şekilde gösterilmiştir (National Center for Learning Disabilities, 2006).

Şekil 1. Özel eğitim süreci

2.2. Özel Eğitimde Tanılama

Erken tanı hem eğitim hem de sağlık yönünden oldukça önemlidir. Çoğu sağlık sorununda erken tanı ve tedavi hayat kurtarıcı olabilmektedir. Özel eğitimde de erken tanı ve eğitimin rolü önemlidir. Erken eğitimde en önemli görev, anne-baba, çocuk ruh sağlığı uzmanları ve okul öncesi öğretmenlerine düşmektedir (Kulaksızoğlu, 2003). Tanılama, özel gereksinimli çocukların eğitiminde atılması gereken ilk adım ve temel dayanaklarından biridir. Çünkü

eğitimin tüm öğeleri teşhise dayanır. Tanılama süreci, özel eğitimin en önemli süreçlerinden biri olarak kabul edilir, çünkü eğitim programı ve öğretim yöntemleri buna bağlıdır. Van Daal ve Reitsma (1999), küçük yaşta müdahale programına alınan çocukların müdahaleden daha çok yararlandıklarını belirlemiştir. Özel eğitimde ilk ve temel ilke "tanılamadır. Özel eğitim hizmetlerine gereksinimi olan bireylerin uygun eğitim programlarına yerleştirilmeleri tanılama süreciyle başlamaktadır.

Erken tanı; bireyin ve engelinin bir an önce kabul edilmesini olanaklı kılacağı, tıbbi tedavi ve rehabilitasyon çalışmalarının, eğitim hizmetlerinin bireye zamanında ve işlevsel olarak ulaşmasını sağlayacağı için önemlidir (Gürsel, 2005). Bireyin erken tanılama sürecine alınabilmesi için fark edilmesi gerekir.

Belirleme ve tanılama süreci özel eğitim gerektiren bireylerin eğitsel ve sosyal hayatlarının şekillendirilmesinde en çok belirleyici olan süreçtir. Doğru yapılmayan belirleme ve tanılama, bireylerin yanlış yönlendirilmesine neden olabilmekte ve sağlıklı hizmetin götürülmesine engel olabilmektedir. Bu nedenle özel eğitim gerektiren bireylerin belirlenmesi ve tanılanması, üzerinde önemle durulması ve bilimsel olarak yaklaşılması gereken bir süreçtir (Küçüker, 2004).

2.2.1. Tanılama Amaçları

Özel eğitimde tanılama ve değerlendirme amaçları şöyle belirtilmektedir; (Kwafha, 2010).

1. Özel ihtiyaçları olan öğrencileri uygun kategorilere ayırmak.
2. Özel ihtiyaçları olan öğrenciler için bireysel eğitim planları hazırlamak ve etkinliklerini değerlendirmek.
3. Özel ihtiyaçları olan çocuklar için davranış değiştirme programlarını hazırlamak ve etkinliğini değerlendirmek.
4. - Özel ihtiyaçları olan öğrenciler için bireysel eğitim planları hazırlamak ve etkinliklerini değerlendirmek.
5. Özel ihtiyaçları olan öğrencileri uygun eğitim ortamlarına yerleştirmek.

6. Görme engelliler, zihinsel veya işitme engelliler için öğrenme yöntemleri gibi her özel eğitim kategorisi için özel eğitim ve teknolojik araçlar hazırlamak.
7. Kişisel ve sosyal yeterlilik elde etmek, yani bireyin bağımsız bir yaşam sürmesine ve topluma karşı sosyal davranış kalıpları edinmesi yardımcı olmak.

Özel eğitim gerektiren bireylerin tanılanması ve eğitim hizmetlerinin belirlenmesinde iki tür modelden yararlanılmaktadır. Bunlar; tıbbi tanılama ve eğitsel tanılama modelidir.

Tıbbi tanılama tıbbi verilerin ve psikometrik ölçümlerin esas alındığı tanılama modelidir. Bu tanılama modelinde, yetersizliğin olup olmadığı belirlenmekte, yetersizliğe neden olan zedelenmenin yeri, derecesi, zedelenmeye yol açan etmenler, süreğen olup olmadığı ya da ilerleyip ilerlemediği gibi özellikler tespit edilmektedir. Tıbbi tanılamada bireyde var olan zedelenmenin nasıl bir gelişim göstereceği, nasıl giderilebileceği üzerinde yoğunlaşmakta ve genellikle bu verilere dayanılarak yetersizlikten etkilenme derecesini en aza indiren tıbbi önlemler üzerinde durulmaktadır. Psikolojik testlerle de bireyin dil, bilişsel, duygusal, sosyal ve motor becerileri standart koşullar altında değerlendirilmektedir (Küçüker, 2004). Tıbbi tanılama ve psikolojik testlerden elde edilen verilerle teşhis, sınıflandırma ve ön kestirimler yapılabilmekle beraber bu veriler ışığında özel eğitim gerektiren bireye uygun eğitim ortamları ve programları hakkında karar vermek mümkün değildir.

Tıbbi tanılama modeli hastalık modelidir. Teşhisin tıp modeli ağırlıklı oluşu nedeniyle özel eğitim gerektiren bireyler teşhis sürecinden sonra hasta olarak görülmekte ve normallerden farklı şekilde öğrenecekleri düşünülmektedir (Özyürek, 1991), bu düşünce sonucunda özel eğitim gerektiren bireylerin ayrı okullarda toplanması benimsenmektedir (Özyürek, 1984; Tuncer, 1994; Küçük, 1997).

Eğitsel tanılama ise**,** gelişimsel gerilik tanısı almış veya alma riski taşıyan çocukların tüm gelişim alanlarında (özellikle gerilik gösterdikleri gelişim alanlarında) var olan performans düzeylerinin belirlenmesi sürecidir (Cavkaytar ve Diken, 2005).

Kısaca eğitsel tanılama;

- Eğitim öğretime nereden başlanacağına,
- Nasıl ve nerede eğitim ortamı oluşturulacağına,

- Hangi araçların kullanılabileceğine,
- Bireyin ne tür bir eğitim programına alınması gerektiğine,
- Bireyin eğitim ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılanabileceği ve akranlarıyla beraber olmasına en üst düzeyde olanak sağlayan ortamların belirlenmesine,
- Gelişim ve disiplin alanlarındaki performansın ortaya çıkarılmasına,
- Bireyin yerleştirilebileceği kurumlar konusunda, bizlere ışık tutmaktadır (Kırbıyık, 2011).

2.3.1. Türkiye'de Tanılama Süreci:

Tanılama, Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile yeterli ve yetersiz yönlerinin, bireysel özelliklerinin ve ilgilerinin belirlenmesi amacıyla tıbbi, psiko-sosyal ve eğitim alanlarında yapılan değerlendirme sürecini belirtir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

Tanılama süreci; öğretmenlerin ya da öğrencinin anne-babasının, eldeki kanıtlara dayanarak çocuğun özel eğitim gereksinimleri olduğu yönünde belirtiler gösterdiğine ilişkin kaygılarını dile getirmesiyle başlar. Bu dönemde öğrenci ile ilgili temel bilgilerin toplanması, çocuğun özel eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi ve kayda alınması, bu gereksinimlerinin normal sınıfında karşılanması için harekete geçilmesi, kaydettiği ilerlemelerin izlenmesi ve incelenmesi gerekmektedir (MEB, 2004).

ÇÖZGER düzenlenmesi için birey veya vasisi, başvuru dilekçesi ile rapor vermeye yetkili olan sağlık kuruluşuna başvurur. Engele ilişkin klinik bulgular, ICD kodları, radyolojik tetkikler, laboratuvar bilgileri, tanı, doku, organ ve/veya fonksiyon kaybı ile engel oranı Ek-2'de yer alan muayene formuna uygun yazılır, imzalanır ve kaşelenir. Sağlık kuruluşunda rapor düzenleyecek ilgili branş hekiminin bulunmaması veya gerekli tetkiklerin yapılamaması hâllerinde ilgili hekim tarafından konsültasyon formu ile birlikte en yakın sağlık kuruluşundan konsültasyon ve tetkik hizmetleri alınarak muayene formu tamamlanır. Raporun ilgili kısmına bireyin engel grubu belirtilir. Birden fazla engel grubu işaretlenebilir, bu kısım boş

bırakılamaz. Rapor, sisteme kaydedilir. Sistemden rapor numarası alınmadan düzenlenen raporlar geçersiz rapor olarak kabul edilir. Bireylerden engellilik durumu sürekli olarak tekerlekli sandalye veya sedye kullanımını gerektirecek nitelikte olanlar ile sadece engelliliğine uygun hareket ettirici özel tertibatla taşıt kullanabilecek olanların durumu raporun açıklama kısmına yazılır. Rapor başvuru tarihinden itibaren en geç otuz gün içinde tamamlanır (Resmî Gazete, 2019).

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde Eğitsel tanılama, "Eğitsel amaçla bireyin tüm gelişim ve disiplin alanlarındaki özelliklerinin belirlenerek değerlendirilmesi sürecidir." şeklinde ifade edilmektedir. Bu tanılamada bireyin; (a) Zihinsel, fiziksel, duygusal, sosyal gelişim öyküsü, (b) Tıbbî ve psiko-sosyal değerlendirme raporu, (c) Bireysel yeterliliklerine dayalı gelişim özellikleri, (d) Eğitim hizmetlerinden yararlanma süresi, (e) Eğitim performansı dikkate alınır.

Bireylerin eğitsel değerlendirmesi ve tanılaması ile ilgili iş ve işlemler RAM'larda oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından yapılır. Bireylerin eğitsel değerlendirmesi ve tanılamasıyla ilgili ilk başvuru; okul yönetimi, veli ya da zihinsel engeli olmayan 18 yaşından büyük bireyin kendisi tarafından; resmî kurumlarda bakım ve barınma hizmetinden yararlanan bireyler için kurumun resmî yazı ile görevlendireceği personel tarafından RAM'a yapılır. Eğitsel değerlendirme ve tanılama uygun ortamda, bireyin özelliklerine uygun ölçme araçlarıyla yapılır. Eğitsel değerlendirme ve tanılama süreci ile ilgili yapılacak iş ve işlemlerde bireyin veya velinin görüşü alınır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda özel eğitime ihtiyacı olduğu belirlenen bireyler için Özel Eğitim Değerlendirme Kurul Raporu düzenlenerek uygun eğitim ortamına ve özel eğitim hizmetine yönlendirilirler. Ayrıca bireylerin eğitim performansı ve eğitim ihtiyaçları doğrultusunda veli ya da okulun yazılı talebi üzerine gerektiğinde tekrarlanır. Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında hizmet sunan kurumlarda destek eğitim almasına karar verilen öğrenciler için en fazla bir yıllık eğitim planı hazırlanır. Süresi biten planlar ihtiyaç hâlinde yenilenebilir. Rehberlik ve araştırma merkezleri; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitsel değerlendirme, tanılama, izleme ve yönlendirme hizmetlerini yürüterek birey için en az

sınırlandırılmış eğitim ortamını önerir, birey ve ailesine destek eğitim ile rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri sunar (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

2.3.2. Suudi Arabistan'da Tanılama Süreci:

Tanılama resmi ve gayri resmi araçlarla bilgi toplanan ve hizmet ihtiyacının türünü ve uygun eğitim yerini her engelli çocuk için belirlemek için analiz edilen ve yorumlanan prosedürler dizisidir (Ministry of Education, Özel Eğitim için Örgütsel Kılavuz, 2015).

Suudi Arabistan'da tıbbi tanılama uygulanması aşamasında rapor için sağlık kuruluşuna başvurulur. Çocuğun değerlendirilmesi için gerekli sağlık ekibi oluşturulur ve varsa eğer engelliliği tespit etmek, derecesini ve nedenlerini belirlemek için gerekli testler yapılır. Çocuğun ihtiyaç duyduğu raporları, önerileri, tıbbi ve tedavi edici prosedürleri yazılır. Gerekli sağlık ve tıbbi rehabilitasyon hizmetlerinin (fizyoterapi, uzuv üretimi, konuşma terapisi, vs) sağlanması için ilgili kurumlara yönlendirilir. Tıbbi raporu çocuğun dosyasında tutulur ve çocuğun vasisine bir kopyası verilir (Sağlık Bakanlığı, 2017).

Ayrıca, Sağlık Bakanlığı, yeni doğan engelliliğin erken tespiti de dahil olmak üzere engelliler için özel olarak ihtiyaç duydukları sağlık hizmetlerini sunmaktadır. Sağlık Bakanlığı hastaneleri, bakanlık hastanelerinin tüm bölümlerinde engelliliği önlemek için Yeni Doğan Erken Teşhis Programını uygulamaktadır. Program, ilk 24-72 saatteki tüm yeni doğanları, erken tespit amacıyla programın kapsadığı hastalıklar açısından incelemeyi ve daha sonra mümkün olan en kısa sürede gerekli tıbbi bakımı sağlamayı amaçlar (Sağlık Bakanlığı, 2017). Böylelikle, yeni doğanların genetik hastalıklara bağlı olarak hastalık, engellilik ve ölüm oranının azaltılması sağlanmış olur.

Tanı, öğrenci engellilik derecesine göre özel eğitim programları uygulayan destek hizmetleri merkezlerinde ve okullarda multidisipliner bir ekip tarafından oluşturulur. İhtiyaca göre okulda veya enstitüde tanılama ve değerlendirme için bir ekip oluşturulur ve oluşturulan ekip şunlardan oluşur: enstitünün / okulun müdürü - özel eğitim öğretmeni - genel eğitim öğretmeni – ebeveynler - sosyal hizmet uzmanı - gerektiğinde, (optometrist, psikolog, konuşma terapisti, fizyoterapist, doktor vb.). Eğitsel değerlendirme ve tanılama uygun ortamda, bireyin özelliklerine uygun ölçme araçlarıyla yapılır. Tanılama ve değerlendirme süreci, vasinin onayı

yazılı olarak alındıktan sonra gerçekleşir, 14 gün içinde cevap verilmemesi durumunda, bu, tanılama ve değerlendirme sürecini ve prosedürlerini kabul etme izni olarak kabul edilir. (Ministry of Education, Özel Eğitim için Örgütsel Kılavuz, 2015).

Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda özel eğitime ihtiyacı olduğu belirlenen bireylerin durumu hakkında sunulan ayrıntılı raporlara dayanarak bir final raporu düzelenir ve çocuğun özel eğitim hizmetleri için uygunluğu belirlenir. Çocuğun raporunda engellilik türü, derecesi, mevcut performans seviyesi, bireyselleştirilmiş eğitim programı ve davranış değiştirme programı belirlenir. Ekibin düzelttiği rapora göre çocuk en uygun eğitim ortamına yönlendirilir ve tanılama sonuçlarının doğrulanması amacıyla çocuk bir dönem boyunca gözlem altına alınır (Ministry of Education, Özel Eğitim için Örgütsel Kılavuz, 2015).

2.3.3. Amerika'da Tanılama Süreci:

Washington eyalet yasası tanılama ve değerlendirme şu şekilde tanımlanır, bir öğrencinin engeli olup olmadığını ve öğrencinin ihtiyaç duyduğu özel eğitim ve ilgili hizmetlerin niteliğini ve kapsamını belirleyen prosedürlerdir (Washington Office of Superintendent of Public Instruction).

Özel eğitim sürecinin ilk adımı, bir öğrencinin değerlendirilmesine yönlendirilmesidir. IDEA 2004, bir çocuğun ebeveyni veya okul bölgesinin, öğrencinin kabul edilebilir bir çocuk olup olmadığını ve özel eğitime ihtiyacı olup olmadığını belirlemek için bir değerlendirme talebi başlatabileceğini açıkça ortaya koymaktadır. Resmi değerlendirme talebinde bulunmak, okul bölgesine özel eğitim hizmetlerine başlama izninizi vermez. Değerlendirme sonuçları çocuğunuzun özel eğitime ihtiyaç duyduğunu gösteriyorsa, okul çocuğunuzun özel ihtiyaçlarına göre hazırlanmış bir eğitim planı geliştirilir. Bu noktada, ebeveynler özel eğitim hizmetlerinin başlaması için onay vermelidir (National Center for Learning Disabilities, 2006).

A.B.D.'de 99-57 sayılı yasada, her eyaletin kendi tanılama sistemini kurması gerektiği belirtilmiştir. Bebeklere ya da çocuklara yönelik tanılama çalışmaları yapıldıktan sonra, çocukların tüm gelişim alanlarında uzman kişiler tarafından değerlendirilmesi ve değerlendirme bulgularının 45 gün içerisinde uygun bireysel aile hizmetleri planının gelişimi için kullanılması gerektiği ifade edilmiştir (McConnell, 2000). Bir değerlendirmeyi

tamamlamak için belirlenmiş bir zaman çizelgesi olmayan bir eyalette yaşıyorsanız, IDEA 2004 değerlendirmenin ebeveyn onayı alındıktan sonra 60 takvim günü içinde yapılmasını gerektirir (National Center for Learning Disabilities, 2006). Amerika'da belirli bir tanılama sistemi olmadığı için, önce IDEA Yasa'sında tanılama sistemi belirletilip, ardından Washington Eyaleti'nde tanılama süreci ortaya koyulacaktır.

(IDEA, 2004) 1414 bölümünde belirtildiği gibi, bir devlet eğitim kurumu, diğer devlet kurumu veya yerel eğitim kurumu, engelli bir çocuğa ilk özel eğitim ve ilgili hizmetlerin verilmesinden önce tam ve bireysel bir ilk değerlendirme yapacaktır. Bu tür ilk değerlendirme prosedürlerden oluşur. Bunlar;

(i) çocuğun engelli bir çocuk olup olmadığını belirlemek ve,

(ii) bu çocuğun eğitim ihtiyaçlarını belirlemektir.

Çocuğun engelli bir çocuk olarak nitelendirilip nitelendirilmediğini belirlemek için bir ilk değerlendirme yapılmasını öneren kurum, değerlendirme yapılmadan önce bu çocuğun ebeveyninden ebeveyn onayını alır. Değerlendirme için ebeveyn onayı, özel eğitim ve ilgili hizmetlerin alınması için yerleştirme onayı olarak yorumlanamaz. Çocuğun ebeveynleri değerlendirme için rızayı reddederse, kurum, ebeveyn rızasıyla ilgili devlet yasalarına aykırı olan durumlar dışında, gerekli süreç prosedürlerini kullanarak bir değerlendirme yapmaya devam edebilir. Yerel bir eğitim kurumu, koşullundan değerlendirmeyi gerektiriyorsa veya çocuğun ebeveyn ya da öğretmeni yeniden değerlendirme isterse, ancak en az 3 yılda bir engelli her çocuğun yeniden değerlendirilmesini sağlamalıdır (IDEA, 2004).

Değerlendirme yapılırken, yerel eğitim kurumu aşağıdaki maddelere dikkat etmelidir;

a) çocuğun engelli bir çocuk olup olmadığını belirlemek ve bireyselleştirilmiş eğitim programının içeriğini belirlemeye yardımcı olabilecek, ebeveyn tarafından sağlanan bilgiler de dahil olmak üzere ilgili işlevsel ve gelişimsel bilgileri toplamak için çeşitli değerlendirme araçlarını ve stratejilerini kullanmak,

b) çocuk için uygun bir eğitim programı belirlerken tek kriter olarak tek bir prosedür kullanmamak,

c) fiziksel veya gelişimsel faktörlere ek olarak, bilişsel ve davranışsal faktörlerin göreceli katkısını değerlendirebilecek teknik olarak sağlam araçlar kullanmak.

Her yerel eğitim kurumu, çocuğu değerlendirmek için kullanılan testler ve diğer değerlendirme materyallerini ırksal veya kültürel temelde ayrımcı olmayacak şekilde seçer ve uygular, ayrıca mümkün olduğu sürece, çocuğun ana dilinde veya başka bir iletişim tarzında sağlayıp uygular. Çocuğa verilen standart testler, kullanıldıkları özel amaç için geçerli kılınmıştır, eğitimli personel tarafından yönetilir ve bu tür testlerin üreticisi tarafından sağlanan talimatlara uygun olarak uygulanır. Çocuğun engelli olduğundan şüphelenilen tüm alanlar değerlendirilir ve çocuğun eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesinde doğrudan yardımcı olan ilgili bilgileri sağlayan değerlendirme araçları sağlanır. Testlerin ve diğer değerlendirme materyallerinin yönetimini tamamladıktan sonra, çocuğun engelli bir çocuk olup olmadığının belirlenmesi, kalifiye uzmanlardan oluşan bir ekip ve çocuğun ebeveyni tarafından yapılmalı ve değerlendirme raporunun bir kopyası ve uygunluğun tespiti ile ilgili belgeler ebeveyne verilmelidir. Böyle bir belirleme için belirleyici faktör okuma veya matematikte eğitim eksikliği veya sınırlı İngilizce yeterliliği ise, çocuğun engelli bir çocuk olduğu tespit edilemez. İlk değerlendirmenin bir parçası olarak (eğer uygunsa), IEP Ekibi ve diğer kalifiye uzmanlar, uygunsa, değerlendirme de dahil olmak üzere çocuk hakkındaki mevcut değerlendirme verilerini gözden geçirir (IDEA, 2004).

Washington eyaletinde tanılama şu şekilde uygulanır, öğrencinin özel eğitim hizmetlerine uygun olup olmadığını belirlemek için bir ilk değerlendirme yapılmasını öneren okul, değerlendirmeyi yapmadan önce yazılı bildirimde bulunmalı ve ebeveyn onayı almalıdır. İlk değerlendirme için ebeveyn onayı, özel eğitim ve ilgili hizmetlerin ön hükmünün onayı olarak yorumlanmamalıdır. Öğrencinin ebeveynleri ön değerlendirmeyi kabul etmiyorsa, okul müdürlüğü gerekli iyileştirme veya arabuluculuk prosedürlerini kullanarak öğrencinin ön değerlendirmesini yapabilir. Okul, bir öğrencinin ebeveynlerine, bölgenin gerçekleştirmeyi önerdiği değerlendirme prosedürlerini açıklayan önceden yazılı bildirimde bulunmalıdır. Okul, öğrencinin ilk değerlendirme talebini aldıktan sonra 25 okul günü içinde değerlendirilip değerlendirilmeyeceğine karar verir ve ebeveyn veya hâkimden onay aldıktan sonra 35 gün

içinde öğrencinin özel eğitim programlarına uygun olup olmadığı belirlenir (Washington Office of Superintendent of Public Instruction).

Okul, özel eğitim almaya uygun her öğrencinin yeniden değerlendirmesinin aşağıdaki koşulları karşıladığından emin olmalıdır:

1. Çocuğun babası veya öğretmeni yeniden değerlendirme isterse.
2. Ebeveynler ve okul bölgesi aksini kabul etmedikçe değerlendirme yılda bir defadan fazla tekrarlanamaz.
3. Ebeveynler ve okul bölgesi yeniden değerlendirmenin gerekli olmadığını kabul etmedikçe, bu en az üç yılda bir yapılmalıdır.
4. Yeniden değerlendirme süreci, değerlendirmenin veliler tarafından onaylandığı tarihten itibaren otuz beş okul günü içinde gerçekleşir.

Değerlendirmeyi yürütürken, okul bölgesi tarafından seçilen değerlendirme ekibi, veliler tarafından sağlanan bilgiler de dahil olmak üzere, öğrenciyle ilgili iş, gelişim ve akademik bilgileri toplamak için çeşitli değerlendirme araçlarını ve stratejilerini kullanmalıdır. Bu, öğrencinin özel eğitime uygun olup olmadığını ve öğrencinin özel eğitim programının içeriğini belirlemeye yardımcı olur. Ayrıca, öğrencinin özel eğitim uygunluğunu belirlemek için tek bir ölçüt veya değerlendirmeyi tek kriter olarak kullanmamalı ve öğrenciyi değerlendirmesi için sağlam araçlar kullanmalıdır (Washington Office of Superintendent of Public Instruction).

Her okul öğrenciyi değerlendirmek için kullanılan değerlendirmelerin:

1. Irk ya da kültürel olarak ayrımcılık yapmayacak şekilde seçilir.
2. Öğrencinin orijinal dilinde veya başka herhangi bir iletişim yolunda sağlanır ve yönetilir.
3. Değerlendirmelerin veya önlemlerin geçerli ve güvenilir olduğu amaçlar için kullanılırlar.
4. Eğitimli ve bilgili çalışanlar tarafından yönetilir.
5. Derecelendirme üreticisi tarafından sağlanan talimatlara göre uygulanır.

6. Değerlendirmenin bir parçası olarak gerekirse, okul bölgesi öğrencinin eğitim performansını etkileyebilecek başka faktörlerin olup olmadığını gösteren bir tıbbi beyan veya değerlendirme alır.
7. Öğrenci, uygun olduğu durumlarda, sağlık, görme, işitme, sosyal ve duygusal durum, genel zekâ, akademik performans, iletişim durumu ve motor beceriler de dahil olmak üzere şüpheli engellilikle ilgili tüm alanlarda değerlendirilir (Washington Office of Superintendent of Public Instruction).

Değerlendirme raporu bir BEP geliştirmek için yeterli olmalı ve en azından aşağıdakileri içermelidir:

1. Öğrencinin, uygunluk kriterlerini karşılayan bir engeli olup olmadığının ifadesi
2. Gerekli ek bilgiler de dahil olmak üzere, uygunluğa ilişkin sonucu destekleyen verilerin değerlendirilmesi ve gözden geçirilmesi
3. Öğrencinin engeli, bir öğrencinin genel eğitim müfredatına katılımını ve ilerlemesini nasıl etkiler
4. Öğrencinin ihtiyaç duyduğu özel eğitim ve ilgili hizmetleri;
5. Değerlendirme süreci ebeveyn yoluyla belirlenen bilgiler ve BEP geliştirmek için gereken diğer bilgiler;
6. Değerlendirme raporunun sonucunu temsil ettiğini belgeleyen grubun her profesyonel üyesinin tarihi ve imzası.
7. Rapora katkıda bulunan bireyler, bireysel değerlendirme veya gözlemlerinin sonuçlarını belgelemelidir (Washington Office of Superintendent of Public Instruction).

2.4. Yerleştirme:

2.4.1. Türkiye'de yerleştirme:

Özel eğitim hizmetleri kurulu, özel eğitim değerlendirme kurul raporu doğrultusunda özel eğitime ihtiyacı olan bireyi uygun resmî okul veya kuruma yerleştirir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2006).

Bireylerin uygun eğitim ortamına yerleştirilmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2006):

1. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin öncelikle yetersizliği olmayan akranlarının devam ettiği sınıf olmak üzere, özel eğitim sınıfı, gündüzlü özel eğitim okulu/kurumu, yatılı özel eğitim okulu/kurumu gibi en az sınırlandırılmış ortamdan en çok sınırlandırılmış ortamda eğitimlerini sürdürmelerini sağlayacak şekilde yerleştirilmelerine dikkat edilir.
2. Yerleştirme, bireylerin yetersizlik türü ve derecesi, tüm gelişim ve akademik disiplin alanlarındaki performansı, eğitim ihtiyaçları ile ilgi ve istekleri doğrultusunda yapılır.
3. Yerleştirmede, bireyin yerleştirileceği okulun veya kurumun personel durumu, öğrenci mevcudu ve eğitim ortamı göz önünde bulundurulur.
4. Yerleştirme kararında velinin yazılı görüşü dikkate alınır.
5. Birey, ikamet adresine göre mümkün olan en yakın okul veya kuruma yerleştirilir.
6. Yerleştirme kararına; bireyin velisi karar tarihinden itibaren, yerleştirme kararı verilen okul veya kurumdaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu ise kayıt tarihinden itibaren 70 iş günü içinde itiraz edebilir.
7. Eğitimin her aşamasında, bireyin gelişimi ve eğitim performansı doğrultusunda durumuna uygun yeni bir okula veya kuruma yerleştirmesi kararı alınır.

Çocuk yerleştirme kararını alınırken, normal akranlarıyla kaynaştırma sağlamasını gerekmektedir. Kaynaştırma, sadece özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin normal gelişim gösteren akranlarının eğitim gördüğü sınıfa yerleştirilmesi demek değildir. Kaynaştırma uygulamalarının doğru ve amacına uygun bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için

bir takım ön hazırlıkların, düzenlemelerin, uyarlamaların yapılması, genel ilkelerin yerine getirilmesi ve temel ölçütlerin karşılanması gerekmektedir (Kargın, 2004). Kaynaştırma, üç ayrı türleri sınıflanmaktadır. Bunlar (MEB, 2010).

1. **Tam Zamanlı Kaynaştırma**

Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin kaydı normal sınıftadır; öğrenci tam gün boyunca normal sınıfta eğitim almaktadır. Özel eğitim gerektiren öğrencilerin, akranları ile birlikte okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında aynı sınıfta eğitim görmesi ve sosyal açıdan bütünleştirilmesi için; özel eğitim destek hizmetleri (destek eğitim odası), özel araç-gereç ve eğitim materyalleri sağlanır. Eğitim programı bireyselleştirilerek uygulanır ve gerekli fiziksel düzenlemeler yapılır. Tam zamanlı kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler, yetersizliği olmayan akranlarıyla aynı sınıfta eğitim görürlerken kayıtlı bulundukları okulda uygulanan eğitim programını takip ederler. Türkiye'deki kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarının büyük bir çoğunluğu tam zamanlı kaynaştırma uygulaması şeklinde yapılmaktadır.

2. **Yarı Zamanlı Kaynaştırma**

Yarı zamanlı kaynaştırma uygulamaları, öğrencilerin bazı derslere yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı sınıfta ya da ders dışı etkinliklere birlikte katılmaları yoluyla yapılır. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin kaydı özel eğitim sınıfındadır. Özel eğitim sınıfı öğrencisi başarılı olabileceği derslerde ve sosyal etkinliklerde yetersizliği olmayan akranlar ile birlikte normal sınıfta eğitim almaktadır. Zorunlu öğrenim çağındaki öğrencilerden ilköğretim programını takip edebilecek durumda olan öğrenciler için açılan özel eğitim sınıflarında öğrenciler, ilköğretim programını takip ederler. Özel eğitim sınıfına devam eden öğrenciler ilköğretim programı temel alınarak hazırlanmış, kendilerine uygun Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) doğrultusunda eğitim alırlar.

3. **Tersine Kaynaştırma**

Yetersizlikleri olmayan öğrenciler istekleri doğrultusunda, özellikle okul öncesi eğitimde, çevrelerindeki kaynaştırma uygulaması yapan özel eğitim okullarında açılacak sınıflara kayıt yaptırabilirler. Kaynaştırma uygulamaları ilköğretim programlarını uygulayan özel eğitim okul

ve kurumlarında; yetersizliği olmayan öğrencilerin, yetersizliği olan öğrencilerle aynı sınıfta eğitim görmeleri yoluyla ya da yetersizliği olmayan öğrenciler için bu okul ve kurumların bünyesinde ayrı sınıf açılması şeklinde de uygulanabilir.

Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimlerini sürdürdükleri okul ve kurumlarda eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP'lerini hazırlamak amacıyla okul müdürü veya görevlendireceği müdür yardımcısı başkanlığında, bir gezerek özel eğitim hizmeti veren öğretmen, bir rehberlik öğretmeni, bir eğitim programlarını hazırlamakla görevlendirilen öğretmen, öğrencinin sınıf/sınıf rehber öğretmeni, öğrencinin dersini okutan ilgili alan öğretmenleri, öğrencinin velisi ve öğrencinin de yer alacağı BEP geliştirme birimi oluşturulur (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018). BEP'in içeriğinde (Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2015);

a) Öğrencinin eğitim performansı ile takip ettiği eğitim programı temel alınarak belirlenmiş yıllık amaçlar ile kısa dönemli amaçlara,

b) Öğrencinin alacağı destek eğitim hizmetinin türüne, süresine, sıklığına ve bu hizmetin kimler tarafından nasıl sağlanacağı bilgisine,

c) Öğretim ve değerlendirmede kullanılacak yöntem ve teknik, araç-gereç ve eğitim materyallerine,

d) Eğitim ortamına ilişkin yapılması gereken düzenlemelere,

e) Davranış problemleri var ise bunları önlemeye ya da azaltmaya yönelik tedbirler ile uygulanacak yöntem ve tekniklere,

f) Öğrencinin kişisel bilgilerine yer verilmesi gerekmektedir

BEP geliştirme biriminin görevleri şunlardır (Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2015)**:**

1. **Öğrencinin Eğitsel Performans Düzeyinin Belirlenmesi:** Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciye BEP hazırlanabilmesi için öğrencinin tüm gelişim alanları ile akademik disiplin alanlarında sahip olduğu bilgi ve beceri düzeyinin belirlenmesi gerekmektedir. Bunun için öğrencinin takip edeceği eğitim programı temel alınarak değerlendirme

yapılmalı ve öğretime nereden başlanılacağına karar verilmelidir. Değerlendirme sürecinde kullanılacak yöntem ve teknikler ile ölçme araçlarının öğrencinin özelliğine uygun olarak seçilmesi gerekmektedir.

2. **Uzun ve Kısa Dönemli Amaçların Belirlenmesi:** Öğrencinin eğitim performansı doğrultusunda uzun dönemli yıllık amaçlar ile bu yıllık amaçlara ulaşılmasına hizmet edecek kısa dönemli amaçlara karar verilmesi gerekmektedir.
3. **Öğrenciye Sunulacak Destek Hizmetlerin Belirlenmesi:** BEP geliştirme birimince özel eğitim ihtiyacı olan öğrencinin hangi derslerden haftada kaç saat destek eğitim odasından yararlanacağının belirlenmesi ayrıca bu dersleri okutacak öğretmenler ile bu kapsamda yapılacak planlamaya dair bilgilerin de BEP'te yer alması gerekmektedir.
4. **Öğretim Materyalleri ve Öğretim Yöntemlerinin Belirlenmesi:** Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenci için belirlenmiş olan amaçlara ulaşılmasına hizmet edecek materyallerin belirlenmesi ya da mevcut materyallerde yapılacak uyarlamalara karar verilmesi ayrıca öğretim sürecinde kullanılacak yöntem ve tekniklerinde öğrencinin özelliği ve öğrenme ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmiş olması gerekmektedir.
5. **Başarının Değerlendirilmesi:** Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine göre bulunduğu okulun eğitim programını veya denkliği olan bir programı izleyen öğrencilerin başarıları, devam ettikleri okulun sınıf geçme ve sınavlarla ilgili hükümlerine göre değerlendirilmekte olup değerlendirmelerde öğrencilerin BEP'leri dikkate alınmaktadır. Öğrencinin başarısının değerlendirmesi amacıyla yapılacak çalışmalarda öğrencilerin yetersizlik türü, gelişim özellikleri ve eğitim performansları dikkate alınmalı ve bu doğrultuda süre, ortam, yöntem, cihaz ve materyallerde düzenlemeler yapılmalıdır. Bu kapsamda yapılan düzenlemelere ilişkin bilgilerinde BEP'e yansıtılması gerekmektedir.

2.4.2. Suudi Arabistan'da yerleştirme:

Öğrencinin, en az sınırlandırılmış bir ortamda özel eğitim hizmetleri sunan kurumlara ve okullara geçiş için uygunluğunu açıklayan bir dizi yapılandırılmış prosedür (Ministry of Education, Özel Eğitim için Örgütsel Kılavuz, 2015).

Yerleştirme kararı alınırken, vasinin onayı yazılı olarak alınmalı, 14 gün içinde cevap verilmemesi durumunda, bu, yerleştirme kararı kabul etme izni olarak kabul edilmektedir. Değerlendirme süreci, öğrencinin engellilik türünü ve derecesini belirlemeye ve böylece ihtiyaçlarını mevcut seviyesine göre belirlemeye yardımcı olur. Değerlendirme süreci sonunda çocuğun mevcut seviyesine göre, en az sınırlandırılmış eğitim ortamında kendisine özel eğitim hizmetleri sunulmaktadır. Düzenli okul, özel eğitim ihtiyaçları olan öğrenciler için eğitimsel, sosyal ve psikolojik olarak doğal ortamdır. Ancak, en az kısıtlayıcı ortam dikkate alınarak engelliliğin türü ve derecesi ile öğrencinin bireysel ihtiyaçlarına göre özel eğitim hizmetleri verilebilir (Ministry of Education, Özel Eğitim için Örgütsel Kılavuz, 2015). En az kısıtlayıcı eğitim ortamından en çok kısıtlayıcı eğitim ortamına doğru şu şekilde sıralanır:

1. Danışman öğretmen hizmetleri ile genel sınıfı.
2. Seyyar öğretmenin hizmetleri ile genel eğitim sınıfı.
3. Kaynak odası hizmetleri ile genel eğitim sınıfı.
4. Genel eğitim okullarında özel eğitim sınıfı.
5. Özel Eğitim okulları.
6. Yatılı okulları.

Yerleştirme kararı alınırken, çocuk en az kısıtlayıcı ortam yerleştirmesini dikkat edilmeli, çocuk normal akranlarıyla mümkün olduğunda kaynaştırmasını gerekmektedir. Suudi Arabistan'da kaynaştırma eğitimi iki şekilde gerçekleşmektedir, bunlar (Almosa, 2014);

1. **Yarı zamanlı kaynaştırma:** Normal okullara eklenmiş özel sınıf programlarının tanıtılması yoluyla gerçekleştirilir, bu sistemle birlikte özel eğitim ihtiyacı olan çocukların kendi okullarında özel sınıflarında eğitim hizmeti verilir ve onların

akranlarıyla okul tesislerinde ve bazı sınıf etkinliklerinde, ders dışı etkinliklerde kaynaştırmalarını sağlamaktır.

2. **Tam zamanlı kaynaştırma:** Genel eğitim okullarında destekleyici özel eğitim programlarının tanıtılması yoluyla yapılır: Kaynak odaları programları, gezici öğretmen programları ve danışman öğretmen programları, özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin okul günlerinin çoğunda normal sınıflarında diğer öğrencilerle yan yana çalıştıkları ve normal sınıf öğretmenlerinin öğretemediği konularda özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için destekleyici eğitim programlarını sağlar.

Çocuğa sunulan hizmetlerden en üst düzeyde yararlanabilmek için BEP hazırlanması gerekmektedir. Bireysel eğitim planı, özel ihtiyaçları olan öğrenciler için müfredatı oluşturmanın temel taşını oluşturur ve bu plan çocuğun mevcut performans değerlendirmesinin sonuçları alındıktan sonra hazırlanır. Bireyselleştirilmiş eğitim programının bu unsurlardan oluşur (Özel Eğitim için Örgütsel Kılavuz, 2015):

1- Mevcut performans seviyesini belirleme: Öğrencinin mevcut performans seviyesi, motor becerileri, dil becerileri, sosyal beceriler, mesleki beceriler ve günlük yaşam becerileri gibi özel eğitim gerektiren tüm alanlar için bireysel eğitim programı ekibinin üyeleri tarafından yürütülen veri ve bilgileri toplayarak, güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek amacıyla belirlenir.

2- Uzun dönemli amaçlar belirleme: Uzun dönemli amaçlar, bireysel eğitim programının en önemli bileşenlerinden biri olarak kabul edilir, çünkü bunlar öğrencilere öğretilecek olan eğitim programının içeriğini oluşturur. Millî Eğitim Bakanlığı özel eğitim enstitülerinin ve programlarının organizasyon kuralları, uzun dönemli amaçlar "bir öğrencinin bireysel eğitim programının uygulanmasıyla bir veya daha fazla akademik yıl içinde gözlemlenebilecek, ölçülebilecek ve elde edilebilecek beklenen davranış" olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle, uzun vadeli hedeflerin, öğrencinin okul yılında öğrenmesi ve başarması beklenenleri ifade ettiği ve öğrenci için zayıflık alanları olarak tanımlanan tüm alanları ve boyutları içerdiği söylenebilir.

3- Kısa vadeli hedefler belirleme: Millî Eğitim Bakanlığı özel eğitim enstitülerinin ve programlarının organizasyon kuralları, kısa dönemli amaçlar "kısa sürede

gözlemlenebilecek, ölçülebilecek ve gerçekleştirilebilecek beklenen öğrenci davranışı" olarak tanımlamaktadır. Kısa dönemli amaçlar, uzun dönemli amaçlardan türetilir, kesin ve doğrudan ölçülebilir terimlerle formüle edilmeleriyle karakterize edilirler, bu nedenle uzun dönemli amaçlar daha açık ve spesifiktirler.

4- Eğitim ve destek hizmetlerini tanımlama: Özel eğitim ve destek hizmetlerinin belirlenmesi, bireysel eğitim programında büyük önem taşımaktadır, zira gerekli hizmetlerde karar verme, miktarları ve bunları sağlamak için uygun yer ve bunları sağlayanlar programa hazırlayan ekip üyelerinin sorumluluğundadır. Öğrenciye sağlanan yardımda veya müfredatta değişiklik ve modifikasyonlarda veya öğretim yöntemlerinde temsil edilen özel eğitim hizmetleri için, öğrencinin mevcut performans düzeyini belirledikten sonra bir karar verilir ve hedefler uzak ve kısa vadelidir. Daha önce belirlenen yıllık hedeflere ulaşabilmesi için öğrenciye verilen hizmetlerdir.

5- Öğrenciye verilmesi gereken hizmetlerin başlangıcını ve bitişini belirleme: Bireysel eğitim programı genellikle bir tam yıl boyunca yazılır. Belirli tarihler içeriyorsa, öğrencinin hedefleri ne zaman elde ettiğini bilmek mümkün olur.

6- Uygun eğitim mekânsal alternatiflerini tanımlamak: Bireysel eğitim programı ekibi, uygun ve mevcut hizmet sunum modellerinin türünü ve sayısını belirlemeli ve en iyi modeli seçmelidir. Öğrenci için uygun eğitim ortamını seçerken, bireysel eğitim programı ekibinin üyeleri, bu ortamın yerel ve uluslararası mevzuat ve yasaların gerektirdiği şekilde mümkün olan en az kısıtlayıcı ortamlardan olabildiğince yüksek olduğunu unutulmaması gerekir. Bireysel eğitim programı, En az kısıtlayıcı ortamla kastedilen, öğrencinin okuldaki normal öğrencilerle mümkün olan en yüksek iletişimi elde etmesine ve genel eğitim müfredatına girmesine izin veren eğitim ortamıdır.

7- Performansı ölçmek için objektif kriterler tanımlamak ve programı değerlendirmek için tarihlerini belirlemek (günlük- haftalık - aylık - yıllık).

8- Bireysel eğitim programındaki katılımcıların: Bireysel eğitim programını hazırlama, uygulama ve değerlendirme süreci, çok disiplinli bir ekip tarafından yürütülür ve bu nedenle, bu sürece dahil olan tüm bireyler, programı uygulamadaki sorumlulukları ve

kendileri için belirli rollerine olan bağlılıkları hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak için bireysel eğitim programı belgesinde tanımlanmalıdır.

9- Eğitimsel ve eğitim dışı malzemelerin belirlenmesi (araçlar, malzemeler... vb).

2.4.3. Amerika'da yerleştirme Süreci:

Engelli bir çocuğun okul öncesi çocuğu da dahil olmak üzere bir eğitimsel yerleşimini belirlerken, her kamu kurumu, yerleştirme kararının ebeveynler ve çocuğu bilen diğer kişiler dahil bir grup tarafından alınmasını ve en az kısıtlayıcı ortamın hükümlere uygun olarak yapılmasını sağlamalıdır. Çocuğun yerleştirilmesi, en az yıllık olarak belirlenir, yerleştirme çocuğun BEP'ine dayanır ve çocuğun evine mümkün olduğunca yakın bir okulda yerleştirmesine karar verilir. Ayrıca, çocuğun BEP'si başka bir düzenleme gerektirmedikçe, çocuk engelli değilse devam edeceği okulda eğitim görür, en az sınırlandırılmış eğitim ortamını seçerken, çocuk üzerinde veya ihtiyaç duyduğu hizmetlerin kalitesi üzerinde olası herhangi bir zararlı etkiye dikkat edilir. Son olarak, engelli bir çocuk, genel eğitim müfredatında gerekli değişiklikler nedeniyle düzenli yaşa uygun sınıflarda eğitimden dışlanmaz (IDEA, 2004).

(IDEA, 2004) ile uyumlu olarak, her bir kamu kurumu, her engelli çocuğun ebeveynlerinin, çocuklarının eğitimsel yerleştirilmesine karar veren herhangi bir grubun üyesi olmasını sağlamalıdır. Yerleştirme kararları IDEA'nın genellikle (LRE) olarak bilinen en az kısıtlayıcı ortam şartlarına göre verilmelidir. Bu gereklilikler, en uygun ölçüde, engelli çocukların engelli olmayan çocuklarla eğitilmeleri gerektiğini belirtir (IDEA, 2004).

(BEP) ekibi en az sınırlandırılmış ortamı hakkında kararlar verdiğinde, ekip alternatif yerleşimlerin sürekliliğini göz önünde bulundurmalıdır. Bu süreklilik öğrencilerin hizmet alabileceği farklı seçenekleri içerir. Bunlar;

1. Genel eğitim sınıfında
2. Genel eğitim sınıfında, bazı hizmetler kaynak odasında verilmektedir
3. Özel eğitim sınıfında

4. Özel eğitim okulunda
5. Evde ve hastanede ya da başka bir kamu veya özel kuruluşta (IDEA, 2004).

Her yerel eğitim kurumu, özel eğitim ve ilgili hizmetler için engelli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere alternatif yerleşimlerin sürekliliğinin sağlanmasını sağlamalıdır.

Washington eyaletinde, özel eğitim almaya uygun olan öğrencinin yerleştirme kararı belirlerken, yerleştirme kararı yıllık olarak belirlenir ve ebeveynler, diğer öğrenci içerenler, değerlendirme verileri ve yerleştirme seçenekleri dahil bir ekip tarafından verilir. Öğrencinin BEP'si başka bir düzenleme gerektirmedikçe, öğrenci engelli değilse devam edeceği okulda eğitim görür. Öğrencinin başka düzenlemelere ihtiyacı olması durumunda, yerleştirme öğrencinin evine olabildiğince yakın olmalıdır. Ayrıca, çocuk sadece genel eğitim müfredatında gerekli düzenlemeler nedeniyle, onun yaşına uygun genel sınıflarda eğitimden çıkarılamaz (Washington Office of Superintendent of Public Instruction).

Her öğrenci için uygun yerleştirme seçimi aşağıdakilere dayanacaktır:

1. Öğrencinin BEP,
2. En az kısıtlayıcı ortam gereksinimleri,
3. Öğrencinin yıllık hedeflerine ulaşmasına yardımcı olma olasılığı yüksek olan yerleştirme seçenekleri,
4. Öğrencinin ihtiyaç duyduğu hizmetlerin kalitesi üzerindeki olası zararlı etkilerin dikkate alınması.

Her okul, özel eğitim almaya uygun her öğrencinin ebeveyninin, öğrencinin eğitimine yerleştirilmesi konusunda karar veren ekibin üyesi olmasını sağlamalıdır. Ebeveynlerden hiçbiri, çocuklarının yerleştirilmesiyle ilgili karar verilecek bir toplantıya katılamazsa, okul, telefon veya video görüşmeleri dahil olmak üzere katılımlarını sağlamak için başka yöntemler kullanmalıdır. Okul, ebeveynin karara katılımını sağlayamazsa, bir anne-baba katılımı olmayan bir ekip tarafından yerleştirme kararı verilebilir. Bu durumda, okul ebeveyn katılımlarını sağlama girişimlerinin bir kaydını tutmalıdır (Washington Office of Superintendent of Public Instruction).

Arizona eyaletinde yerleştirme kararı farklı bir şartla uygulanır, okul bölgesi veya özel eğitimden sorumlu olarak belirlenen kişi, (İDEA) kanununa göre çocuğu Bireysel Eğitim Programı ekibinin tavsiyesine olarak yerleştirir, ancak çocuğun ebeveynlerinin yazılı izni olmadan özel eğitim programına yerleştirme kararı verilmez (Arizona State Legislature).

(IDEA, 2004) göre, BEP çocuk ve kendine özgü ihtiyaçlarını karşılamak için tasarlanmış eğitim programı hakkında belirli bilgiler içermelidir. Özetle, bu bilgiler;

1. Güncel performans: BEP, çocuğun şu anda okulda nasıl çalıştığını belirtmelidir (mevcut eğitim performansı seviyeleri olarak bilinir). Bu bilgiler genellikle sınıf testleri ve ödevleri, hizmetlere uygunluk veya karar vermede uygunluğa karar vermek için verilen bireysel testler ve ebeveynler, öğretmenler, ilgili hizmet sağlayıcılar ve diğer okul personeli tarafından yapılan gözlemler gibi değerlendirme sonuçlarından gelir. "Mevcut performans" ile ilgili ifade, çocuğun engelliliğinin, genel müfredattaki katılımını ve ilerlemesini nasıl etkilediğini içerir.
2. Yıllık hedefler: Bunlar çocuğun bir yılda makul bir şekilde başarabileceği hedeflerdir. Hedefler kısa vadeli hedeflere veya kriterlere ayrılmıştır. Hedefler akademik olabilir, sosyal ya da davranışsal ihtiyaçlara cevap verebilir, fiziksel ihtiyaçlarla ilgili olabilir ya da diğer eğitim ihtiyaçlarını ele alabilir. Hedefler ölçülebilir olmalı, yani öğrencinin hedeflere ulaşıp ulaşmadığını ölçmenin mümkün olması gerektiği anlamına gelmelidir.
3. Özel eğitim ve ilgili hizmetler: BEP, çocuğa veya çocuk adına sağlanacak özel eğitimi ve ilgili hizmetleri listelemelidir. Bu, çocuğun ihtiyaç duyduğu ek yardımları ve hizmetleri içerir. Ayrıca programda değişiklikler veya çocuğa yardımcı olacak eğitim veya mesleki gelişim gibi okul personelinin desteklerini de içerir.
4. Engelli olmayan çocuklarla katılım (kaynaştırma): BEP, çocuğun düzenli derslere ve diğer okul faaliyetlerine engelli olmayan çocuklarla ne ölçüde katılamayacağını belirtmelidir.
5. Eyalet ve bölge çapında testlere katılım: Çoğu eyalet ve ilçede, belirli sınıflarda veya yaş gruplarındaki çocuklara başarı testleri uygulanır. BEP, bu testlerin uygulanmasında çocuğun ihtiyaç duyacağı değişiklikleri belirtmelidir. Bir test çocuk için uygun değilse,

BEP testin neden uygun olmadığını ve bunun yerine çocuğun nasıl test edileceğini belirtmelidir.

6. BEP Tarihler ve yerler: Hizmetlerin ne zaman başlayacağını ne sıklıkta sağlanacaklarını, nerede sağlanacaklarını ve ne kadar süreceklerini belirtmelidir.
7. Gerekli geçiş hizmetleri: Çocuk 16 yaşındayken (veya uygunsa küçükse), BEP, çocuğun okulu terk etmeye hazır olması için hangi geçiş hizmetlerinin gerekli olduğunu belirtmelidir.
8. Ölçüm ilerleme: BEP, çocuğun ilerlemesinin nasıl ölçüleceğini ve ebeveynlerin bu gelişme hakkında nasıl bilgilendirileceğini belirtmelidir.

Öğrencinin hangi özel eğitime ve ilgili hizmetlere ihtiyaç duyduğuna karar vermesine yardımcı olmak için, genellikle BEP ekibi, çocuğun sınıf içi testleri, öğrencinin uygunluğunu sağlamak için verilen bireysel testleri ve öğretmenler, ebeveynler, uzmanlar tarafından yapılan gözlemler gibi çocuğun değerlendirme sonuçlarına bakarak başlayacaktır Bu bilgi, ekibin öğrencinin "mevcut eğitim performansı seviyelerini" tanımlamasına, yani öğrencinin şu anda okulda nasıl çalıştığını tanımlamasına yardımcı olacaktır. Öğrencinin şu anda okulda nasıl bir performans sergilediğini bilmek, ekibin öğrencinin tanımlanmış bir eğitim ihtiyacı olduğu alanları ele almak için yıllık hedefler geliştirmesine yardımcı olacaktır (IDEA, 2004).

2.5.Yasal Düzenlemeler:

2.5.1. Türkiye'de Yasal Düzenlemeler:

Türkiye’de 1948 yılında itibaren özel eğitim ile ilgili önemli yasal düzenlemeler olmasına rağmen doğrudan ve sadece özel gereksinimli bireylerin eğitimlerini düzenleyen ilk kanun, 1983 yılında, çıkarılan 2916 Sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu olarak adlandırılmıştır. Bu kanuna kadar özel eğitim hizmetleri yönetmelikler yoluyla yürütülmüştür. Kanun; genel hükümler, kurumlar ve görevleri, tespit, yerleştirme ve izleme ve çeşitli hükümleri içeren dört bölümden oluşmaktadır. Ayrıca kanunda özel eğitimin temel ilkelerine yer verilmiştir. Bu Kanunun amacı; özel eğitime muhtaç çocukların, Türk Millî Eğitim

sistemini düzenleyen genel esaslar doğrultusunda eğitilmeleri, iş ve meslek sahibi yapılmaları, çevre ve topluma uyum sağlamalarıyla ilgili esasları düzenlemektir. Bu kanunun en önemli özelliği ise özel gereksinimli çocukların normal gelişim gösteren akranları ile birlikte eğitim almalarını sağlayan kaynaştırma eğitimine yer vermesidir (Kizir ve Memişoğlu, 2017).

1987 yılında çıkarılan Özel Gereksinimleri Olan Çocukların Okul Öncesi Eğitimleri ile İlgili Genelge ile engelli tanısı alan okul öncesi çocukların özel olarak uyarlanmış programlar kullanılarak özel eğitim ana okulları ve ana sınıflarında okul öncesi eğitimden yararlanması söz konusu olmuş ve ailelerin de rehberlik hizmeti alması esası belirlenmiştir.

1990'lı yıllara gelindiğinde özel eğitimde yasal düzenlemeler anlamında oldukça önemli bir gelişme yaşanmış ve 1997 yılında, 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 23011 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Kararnamede, özel eğitim hizmetlerine ilişkin esaslar ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiştir. Ayrıca ilk defa özel eğitimin bireyselleştirilmesi, bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) hazırlanması ve eğitimin bu plan doğrultusunda yürütülmesi konusuna resmi olarak yer verilmiştir (Kizir & Memişoğlu, 2017).

2005 yılında, 5378 Sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile, engelliliğin önlenmesi, engellilerin sağlık, eğitim, rehabilitasyon, istihdam, bakım ve sosyal güvenliğine ilişkin sorunların çözümlenmesi ve engellilerin farklı alanlardaki gereksinimlerini değerlendirmek amaçlanmıştır.

2006 yılında yürürlüğe giren Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde özel eğitime ihtiyacı olan bireylere sağlanacak hizmetler yasal olarak güvence altına alınmıştır. Bu yönetmelik ile ayrıca, en az sınırlandırılmış eğitim ortamında söz edilerek çocukların önce kaynaştırma ortamına yerleştirilmesi, bu durum çocuğun yararına değilse bu durumda özel sınıfa, özel sınıfta uygun değilse özel eğitim okuluna yerleştirme yapılması ve bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme kararı alınmıştır.

2012 yılında Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü tarafından bir yönetmelik yürürlüğe girmiştir. İlgili yönetmelikte açılan özel eğitim okulları ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerindeki eğitim ve öğretim, yönetim, engelli bireylere uygulanacak destek eğitim

programları süreci ve merkezlerde engelli bireylere uygulanacak destek eğitim giderlerinin karşılanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek amacıyla hazırlandığı belirtilmektedir.

2006 yılında yayımlanmış olan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin, günün değişen ihtiyaçları ve sunulan hizmetlerdeki gelişmeler doğrultusunda güncellenmekte ve 07.07.2018 tarihle Resmî Gazete´de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yeni yönetmelik, özel eğitim ihtiyacı olan bireyler için erken çocukluktan başlayarak eğitim kademelerinin tamamını kapsayan ve kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları ile birlikte eğitsel tanılama ve değerlendirme süreçlerini de içeren konularda iyileştirici ve kolaylaştırıcı bir hizmet modeli ile hazırlanmıştır. Yönetmelikte özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitime erişimlerinin kolaylaştırılması sağlanarak daha kapsayıcı bir eğitim yaklaşımı benimsenmiştir. Kısa bir süre önce yayımlanan Özel Eğitim Öğretim Programlarının etkili ve verimli bir şekilde sunulmasına yönelik düzenlemeler de yeni yönetmelik kapsamında gerçekleştirilmiştir. Özel eğitim ihtiyacı olan çocuklarımızın mümkün olan en erken yaşta eğitime dâhil edilmeleri ve daha sistematik ve izlenebilir politikalar belirlemeye yönelik düzenlemeler içermektedir (Resmî Gazete, 2018).

2.5.2. Suudi Arabistan'da Yasal Düzenlemeler:

Suudi Arabistan Krallığı, 1956'dan beri özel ihtiyaçları olan kişiler ile ilgili yasal düzenlemeler çıkarmaya başlamıştır. Ancak doğrudan ve en kapsamlı özel gereksinimli bireylerin eğitimlerini düzenleyen ilk mevzuat, (1987) 'de kabul edildi ve Resmî Gazete'de onaylanmasından ve yayınlanmasından bu yana yürürlükte olan "Engelli Kanun" olarak adlandırıldı. Kanun, bir dizi sosyal ve eğitimsel temele dayanmaktadır; bunların en önemlisi, engellilerin toplumun diğer üyelerinin hak ve görevlerinde yeteneklerine göre eşitliği ve yasalar ile engelli kişilerin haklarında tanınan beyan ve uluslararası yasalara uymasıdır (Sedik, 2005).

Krallığın anayasasını oluşturan Temel Hükümet Yasası, 26. Maddesinde, "Adalet ve eşitlik kavramlarını destekleyen ve engellilik de dahil olmak üzere herhangi bir temelde ayrımcılığı önleyen "Devlet, İslami şeriat uyarınca insan haklarını koruyacaktır" açıklamıştır. Devlet Temel Kanunu'nun 27. Maddesi "Devlet, acil durum, hastalık, sakatlık

ve yaşlılık durumunda vatandaş ve ailesinin hakkını güvence altına alır, sosyal güvenlik sistemini destekler ve kurumları ve bireyleri hayır kurumlarına katkıda bulunmaya teşvik eder" demiştir. Buna dayanarak, Suudi Arabistan'da, Engelli Bakım Sistemi 2000 yılında Kraliyet Kararnamesi (M / 37) tarafından ilan edildi. Bu sistem, özel ihtiyaçları olan çocukların önleme, bakım ve rehabilitasyon hizmetleri ile sağlık, eğitim, sosyal refah, ulaşım ve yardımcı teknoloji gibi diğer hizmetler hakkını garanti eder. Engelli Bakım Sistemi Suudi Arabistan Resmî Gazetesinde "Um Al-Qura" yayınlanmıştır (Suudi Arabistan Krallığı'nda engellilerin bakım sistemi, 2000).

Millî Eğitim Bakanlığı, 2001 tarihli ve 1647/27 sayılı Bakanlar Kararı ile Özel Eğitim Programları Yönetmeliği vermiştir ve bu kurallar Bakanlığın engelli çocuklara yönelik genel yükümlülüklerini temsil etmektedir. Yönetmelikler, eğitim sürecini düzenlemeyi ve verilen hizmetlerin seviyesini artırmayı, ilgili çalışanların görev ve sorumluluklarını tanımlamayı ve özel ihtiyaçları olan öğrencilerin eğitimine olumlu yansıyacak olan multidisipliner ekibi etkinleştirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca ilk defa, yasa tüm özel eğitim okullarında ve enstitülerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) yönteminin uygulanmasının gerekliliğini öngörmüştür. Ayrıca, madde 18, düzenli okulların engelli bireylerin eğitimi için doğal bir ortam olduğunu belirtir ve özel ihtiyaçları olan çocukların normal akranlarıyla en az kısıtlayıcı ortamda bütünleştirilmesi gerektiğini belirmiştir. (Özel Eğitim Programları Yönetmeliği, 2001).

Suudi Arabistan Krallığı, 4/6/2008 tarihinde Birleşmiş Milletler Engelliler Haklarına Dair Sözleşmesini onaylamış ve imzalamıştır ve Sözleşmenin 27. maddesi, İslam hukuku uyarınca Krallığın güvence altına aldığı, engelliler için çalışma ve istihdam sistemi sağlamaktadır. Ayrıca Krallığı, Çalışma Bakanlığı aracılığıyla, özel sektörde engelli kişileri çalıştırmanın tüm yollarını sağlamıştır. 27/9/2005 tarihli ve 51 sayılı Kraliyet Kararnamesi ile kabul edilen İş Kanunu'nun 28. maddesi, 25 veya daha fazla işçi çalıştıran her işveren engelli mesleki olarak nitelikli kişilerin en az %4'ünü istihdam etmek zorundadır (Çalışma bakanlığı İş Kanunu, 2005).

1995 yılında yayınlanan Suudi Arabistan'daki genel eğitimin temelleri, aşağıdakileri içeren özel ihtiyaçları olan insanlar için maddeler içermiştir:

1. Öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları tanımak ve onlara yeteneklerine, hazırlıklarına ve eğilimlerine göre büyümeyi yardımcı olmak.
2. Engelli öğrencilere iyi bakmak ve İhtiyaçlarına göre kalıcı ve geçici özel programlar oluşturmak.
3. Eğitimi, tüm uluslar arasında ortak bir hak haline getiren İslam'ın rehberliği uyarınca, fiziksel veya zihinsel engelli öğrencilere yönelik özel eğitime ve bakıma önem vermek.
4. Yetenekli öğrencileri keşfetmek, yeteneklerini geliştirmek ve kendilerine uygun özel programlar geliştirmek için çeşitli fırsatlar sağlamak (Krallık'ta eğitim politikası belgesi, 1995).

2.5.3. Amerika'da Yasal Düzenlemeler:

ABD'de engelli bireylere yönelik ilk yasa 1798 yılında çıkarılmış. II. Dünya Savaşı öncesinde bu ülkede engelli bireylerin doğrudan hedeflendiği yasaların sınırlı olduğu, çıkarılan yasalarda askerlik sırasında yaralanan ya da sakatlananların gerekli hizmetleri almasının amaçlandığı görülmektedir. Ancak 1973'te kabul edilen Rehabilitasyon Yasası'nın 504. maddesi, özel olarak engellilerin haklarına hitap eden Amerika'da ilk medeni haklar mevzuatıydı. Bölüm 504, bölümden Federal mali yardım alan program ve faaliyetlerde engelli bireylerin haklarını korumak için tasarlanmış bir federal yasadır. Madde 504 şunları belirtmektedir: "ABD'de engelli hiçbir uygun kişi, sadece engelliliği nedeniyle, federal mali yardım alan herhangi bir programa veya etkinliğe katılmalarından veya menfaatlerden mahrum bırakılmaları dışında tutulamaz ..." (U.S. Department of Education, 1973).

Bu yasa aşağıdaki gibi birkaç bölüme ayrılmıştır:

- Madde 501 federal kurumların işyerinde uygun engelli bireylere karşı ayrımcılık yapmasını yasaklamaktadır. Ayrıca, bu kurumların engelli bireylerin istihdamı ve ilerlemesi konusunda olumlu adımlar atmasını gerektirir.

- Bölüm 503, engellilik esasına göre istihdamda ayrımcılığı yasaklamakta ve engelli kişilerin federal veya taşeronlar tarafından işe alınması, yerleştirilmesi ve ilerletilmesinde olumlu eylemler gerektirmektedir. Bu değişiklikler, federal hükümetle ilgilenen şirketlerin engelli kişilere istihdamını artırmaya yardımcı olmak için uygulanmıştır.
- Bölüm 504, federal mali yardım alıcılarının, programlarında ve faaliyetlerinde, istihdamda engelli bireylere karşı ayrımcılık yapmasını engeller. Her federal ajansın kendi programları için geçerli olan kendi Bölüm 504 düzenlemeleri vardır. Örneğin, Bölüm 504 ve ADA aracılığıyla, ABD Sağlık ve İnsan Hizmetleri Departmanı, doktorların ofislerinin, kliniklerinin ve tıbbi ekipmanlarının engelli kişiler tarafından erişilebilir olmasını sağlamak için çalışmaktadır.
- Bölüm 508 federal hükümet kurumları ve bunları satan teknoloji sağlayıcıları için geçerlidir. Rehabilitasyon Yasası'nın bu bölümü, federal hükümet tarafından geliştirilen, satın alınan, sürdürülen ve kullanılan tüm bilgi ve iletişim teknolojilerinin engelli kişiler tarafından erişilebilir olmasını gerektirir. Bu, engelli federal çalışanların bilgi ve verilere engelsiz federal çalışanlarla aynı şekilde erişmesini ve bunları kullanmasını sağlar. Yasa ayrıca engelli bireylerin halka açık bilgi ve hizmetlere eşit erişimini de sağlamaktadır (U.S. Department of Education, 1973).

Başlangıçta 1975 yılında "Özürlü Bireyler Yasası" adı altında kabul edilen bu yasa, engelli çocukların en az kısıtlayıcı ortamda (LRE) ücretsiz ve uygun bir eğitim almaları gerektiğini zorunlu kılmaktadır. Ayrıca eğitim kurumlarının federal yasalara uymasına ve engelli öğrencilere gerekli hizmetleri sunmasına yardımcı olmak için mali yardım sağlar. Engelli Bireyler Eğitim Yasası (IDEA) adı 1990 yılında, Özürlü Bireyler Yasası'nda değişiklik yapıldığında ortaya çıktı. IDEA, ilk ve orta dereceli okullardaki öğrencilere verilmesi gereken hizmetleri tanımlamakta ve engelli öğrenciler için Bireysel Eğitim Programları (BEP) kavramını vurgulamaktadır. Bu yasa, özel ihtiyaçları olan öğrencilerin, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli en az kısıtlayıcı ortamda uygun ücretsiz halk eğitimi almalarını sağlar.

Öğrencilerin ihtiyaç duydukları ekstra yardımı almalarına yardımcı olur, ancak mümkün olduğunda özel ihtiyaçları olmayan çocuklar ile aynı etkinliklere katılmalarını sağlar (U.S. Department of Education, 1975).

Amerikan Engelliler Yasası (ADA) 1990 yılında yasa oldu. ADA, iş, okul, ulaşım ve açık olan tüm kamu ve özel yerler de dahil olmak üzere, kamusal yaşamın tüm alanlarında engelli bireylere yönelik ayrımcılığı yasaklayan bir medeni haklar yasasıdır. Yasanın amacı, engelli insanların diğer herkesle aynı haklara ve fırsatlara sahip olmasını sağlamaktır. Kamu konaklama, istihdam, ulaşım, eyalet ve yerel yönetim hizmetleri ve telekomünikasyonda engelli bireyler için eşit fırsat sağlar. ADA, engelli bir kişiyi, bir veya daha fazla büyük yaşam aktivitesini büyük ölçüde sınırlayan fiziksel veya zihinsel bozukluğu olan, böyle bir bozukluğun geçmişi veya kaydı olan bir kişi olarak tanımlar. 2008 yılında, Engelli Amerikalılar Yasası Değişiklikleri Yasası (ADAAA) yasayla imzalanmış ve 2009'da yürürlüğe girmiştir. ADA, kamusal yaşamın farklı alanlarıyla ilgili beş başlığa (veya bölüme) ayrılmıştır. Şunlar (ADA, 1990):

1. İstihdam: Bu başlık, engelliler için, engelli olmayan kişilerle aynı istihdam fırsatlarına ve faydalarına erişmelerine yardımcı olmak için tasarlanmıştır. İşverenler, nitelikli başvuru sahiplerine veya çalışanlarına makul kolay olanakları sağlamalıdır. Makul bir kolaylık, engelli bir başvuru sahibinin veya çalışanın başvuru sürecine katılmasını veya temel iş işlevlerini yerine getirmesini sağlayacak bir çalışma ortamında yapılacak herhangi bir değişiklik veya düzenlemedir.
2. Eyalet ve Yerel Yönetim: Kamu kuruluşlarının tüm programlarında, faaliyetlerinde ve hizmetlerinde kalifiye engelli bireylere karşı ayrımcılığı yasaklamaktadır. Tüm eyalet ve yerel yönetimler, onların birimleri ve ajansları ile eyalet veya yerel yönetimlerin diğer özel amaçlı bölgeleri için geçerlidir.
3. Konutlar: Bu unvan, özel barınma yerlerinin engelli bireylere karşı ayrımcılık yapmasını yasaklamaktadır. Halka açık konaklamalara örnek olarak (oteller, restoranlar, golf sahaları, spor stadyumları, sinema salonları vb. Bu başlık, değişiklik ve yeni tesis inşaatları için erişilebilirlik için minimum standartları belirlemektedir. Bu başlık, işletmeleri engelli insanlara hizmet ederken her zamanki gibi yapmalarında "makul değişiklikler" yapmaya yönlendirir. Ayrıca

görme, işitme ve konuşma engelli müşterilerle etkili iletişim kurmak için gerekli adımları atmalarını gerektirir.

4. Telekomünikasyon: Bu unvan, telefon ve İnternet şirketlerinin, işitme ve konuşma engelli bireylerin telefon üzerinden iletişim kurmasını sağlayan ülke çapında eyaletler arası ve kurumlar arası telekomünikasyon geçiş hizmetleri sunmasını gerektirmektedir.
5. Çeşitli Hükümler: Son başlık, diğer yasalarla ilişkisi, devlet dokunulmazlığı, sigorta sağlayıcıları üzerindeki etkisi ve avukat ücretleri dahil olmak üzere bir bütün olarak ADA ile ilgili çeşitli hükümler içermektedir. Bu başlık aynı zamanda engelli sayılmayacak belirli koşulların bir listesini de sunmaktadır.

2.6. Özel eğitim öğretmenlerin eğitimi:

Hangi kademede olursa olsun öğretmenlerin görev ve sorumlulukları, her zaman üzerinde tartışılan ve iyileştirmeye açık alanları bulunan bir konu olmaktadır. Toplumunun kalkınmasında ve kültürün aktarımındaki en önemli kaynaklardan bir olan insan kayağının yetiştirilmesi bakımından öğretmenlik mesleği tüm zamanların en önemli meslek dallarından biridir. Goodson ve Hargreaves (2005) bilgi toplumunda öğretmenlik mesleğinin önem ve sorumluluğunun yeni ve değişen çağ ile birlikte arttığını vurgulamıştır. Bu özelliği ve önemi nedeniyle pek çok ülkede meslek olarak öğretmenlik, öğretmenlerin eğitimi ve niteliği sorgulanmakta, öğretmen eğitimi önemli sorun alanlarından birisi olarak görülmektedir. Sabır, özveri ve sürekli gelişme gerektiren mesleğinde başarılı olabilmek için bu mesleği severek ve isteyerek yapmak kadar (Çapa ve Çil, 2000s.69) öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği bilgi ve becerilere sahip olduğuna ilişkin inançlar da önem arz etmektedir (Afat ve Çiçek, 2019).

2.6.1. Türkiye'de özel eğitim öğretmenlerin eğitimi:

Türkiye’de özel eğitim öğretmeni yetiştirme çalışması 1952-1953 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde bulunan Özel Eğitim Şubesinde başlamıştır. Ancak bölüm iki dönem

mezun verdikten sonra, bir takım nedenlerle 1955 yılında kapanmıştır. 1965 yılında ise Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi bünyesinde özel eğitim öğretmeni yetiştirilmeye başlanmıştır (Akçamete, 2015). YÖK'ün 2761 sayılı kararıyla özel eğitim bölümleri altında işitme engelliler eğitimi anabilim dalı, zihinsel engelliler eğitimi anabilim dalı, görme engelliler eğitimi anabilim dalı, çoklu engelliler eğitimi anabilim dalı ve üstün zekâlıların eğitimi anabilim dalı olarak ayrılmıştır. Fakat birçok üniversite, öğretim elemanı yetersizliğinden dolayı bu anabilim dallarını açmamıştır (Özgür ve ark, 2015).

2014 yılında MEB Talim ve Terbiye Kurulu tarafından öğretmenlik alanları, atama ve ders okutma esaslarına ilişkin gerçekleştirilen düzenleme kapsamında Zihinsel Engelliler Öğretmenliği, İşitme Engelliler Öğretmenliği ve Görme Engelliler Öğretmenliği lisans programlarından mezun olanlar "Özel Eğitim Öğretmeni" olarak atanmaya başlamıştır. Buna istinaden 2015 yılında YÖK tarafından Zihinsel Engelliler, İşitme Engelliler, Görme Engelliler ve Üstün Zekâlılar Öğretmenliği olarak ayrı ayrı verilen lisans eğitimlerinin birleştirilip, öğrenme güçlüğü ve otizm spektrum bozukluğu alanlarının da eklenmesiyle "Özel Eğitim Öğretmenliği" adı altında yeni ve tek bir lisans programı olmasına karar verilmiştir (YÖK, 2018).

Özel Eğitim bölümü zihin engellilerin eğitim anabilim dalı 4 yıllık bir program olup, özel eğitim ihtiyacı olan zihin engelli öğrencilerin eğitimini gerçekleştirecek öğretmenlerin yetiştirilmesini hedeflemektedir. Bu program ilk 3 yılında teorik temelli olup son sene öğretmen adaylarının yoğun biçimde uygulama yapmasıyla tamamlanmakta olan bir programdır. Mezunlar zihin engelliler dışında diğer engel türlerinden öğrencilerle de çalışmak için yetki sahibi olmaktadırlar (Gazi Üniversitesi, 2019).

2.6.2. Suudi Arabistan'da özel eğitim öğretmenlerin eğitimi:

Suudi Arabistan Krallığı, akademik yılda (1983-1984) Kral Saud Üniversitesi'nde Eğitim Fakültesi'nde ilk özel eğitim bölümün kurulmasıyla başladı ve Arap ülkelerinde lisans derecesi vermek için bu uzmanlığı kuran ilk üniversite olarak kabul edilmiştir. Ardından bazı üniversiteler, özel eğitim alanındaki nitelikli kadrolarının eksikliğinin köprülemesini sağlamak için eğitim alanında bazı lisans mezunları özel eğitimde

diploması vermek için Özel Eğitim Bölümü'nü açmıştır. Son yıllarda Suudi Arabistan üniversitelerinde özel eğitim için programların geliştirilmesinde büyük bir atılım yaşandı, akademik yıldaki (2006) sayıları 15 programa kadar ulaşmıştır. Ardından, bazı üniversiteler özel eğitim alanında lisansüstü eğitim için bölümler oluşturdular, burada Kral Saud Üniversitesi ve Kral Abdülaziz Üniversitesi bu uzmanlık alanında 2005 yılında lisansüstü çalışmalar için planlar yapmaya başlamıştır. Üniversitelerdeki özel eğitim programları zihinsel engelli, görme engelli, işitme engelli, öğrenme güçlüğü, otizm ve davranış bozuklukları ve diğer özel eğitim bölümlerinin eğitimine ayrılmıştır (Alshafi., Natto ve Nassar, 2015).

Özel eğitim öğretmenlerinin en az lisans derecesine sahip olması ve bu yeterliliğin mevcut olmaması durumunda, eğitim alanında lisans derecesi sahip olması ve ek olarak en az bir yılık özel eğitim öğretmen diplomasına sahip olması gerekir. Bu iki niteliğin mevcut olmaması durumunda, özel eğitim diplomasına ek olarak bir eğitim alanında diplomasına sahip olması ve özel eğitim öğretimde en az iki yıllık deneyime sahip olması gerekmektedir. Ayrıca, öğretmen yardımcısı en az özel eğitim diplomasına sahip bir lise diploması olmalıdır. Konuşma eğitmeninin iletişim ve konuşma bozukluklarında en az üniversite diplomasına sahip olması gerekir. Destek hizmetleri uzmanları (konuşma ve konuşma eğitimi öğretmeni, iletişim bozuklukları uzmanı, davranışsal eğitim öğretmeni, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, öğrenci danışmanı, odyolog, vb.). Uzmanlık alanlarında daha önce edinmiş oldukları uzmanlık alanında üniversite yeterliliklerine sahip olmaları gerekmektedir (Özel Eğitim Programları Yönetmeliği, 2001).

Kral Saud Üniversitesi'nde Özel Eğitim Bölümü, (1983-1984) akademik yılında oluşturulmuştur. Program 4 akademik yıldan oluşmaktadır ve program zihinsel engelli öğrencilere, görme engelli öğrencilere, işitme engelli öğrencilere, üstün zekalı öğrencilere ve öğrenme güçlüğü çeken öğrencilere öğretmek için öğretmenler hazırlamayı amaçlamaktadır. Program, 7 dönem teorik olup son dönem boyunca öğretmen adaylarının yoğun uygulamasıyla tamamlanmaktadır (King Saud University, 2019).

2.6.3. Amerika'da özel eğitim öğretmenlerin eğitimi:

Amerika Birleşik Devletleri'nde tüm eyaletlerde, akredite olan tüm özel eğitim öğretmenleri özel eğitim alanında lisans derecesi sahip olmalıdır. Bazı eyaletler, eğitim dışında bir konuda lisans derecesine sahip bireyler için alternatif bir özel eğitim lisans programı sunabilir. Tüm eyaletler, özel eğitim öğretmenlerinin bir devlet okulundaki ve bazı özel okullarda çocuklara özel ihtiyaçları öğretme ruhsatına sahip olmasını gerektirir. Ancak, her eyaletin kendi lisanslama gereksinimleri vardır.

Washington Eyaleti Kamu Eğitim Denetleme Ofisi (OSPI) web sitesi, Washington eyaletinde çeşitli öğretim sertifikası türleri için mevcut gereksinimleri tanımlamaktadır. Diğer tüm eyaletlerde olduğu gibi Washington eyaletinde özel eğitim alanındaki öğretmen adayları, tipik olarak bir İkamet Öğretim Sertifikası kazanarak başlar. Bu, bölgesel olarak akredite bir üniversiteden lisans veya yüksek lisans derecesi programının yanı sıra eyalet onaylı bir öğretmen hazırlık programının tamamlanmasını gerektirir (OSPI).

Arizona Üniversitesi Özel Eğitim programı 4 akademik yıldan oluşmaktadır. Öğrenciler, programın son döneminde 15 hafta boyunca özel ihtiyaçları olan öğrencilere öğretmek için kapsamlı eğitim almaktadırlar (The University of Arizona, 2020).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu araştırmada, araştırmanın amacına uygun olarak seçilen araştırma modeli, evren ve örneklemi ile verilerin elde edilmesi ve analizi yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel bir araştırma olup doküman analizine dayanan karşılaştırmalı eğitim araştırmasıdır. Karşılaştırmalı eğitim, çeşitli toplumlarda, ülkelerde, bölgelerde ve tarihi dönemlerde uygulanan, eğitim sistemlerini bazen bütün olarak bazen de birkaç yönden karşılaştırarak ortak ve farklı yönleri tespit edip bundan eğitim teorisi ve pratiğinde, eğitim politikasında, eğitim planlamasında ve reformlarında, uluslararası ilişkilerin yumuşatılmasında ve bir barış ortamı sağlanmasında yararlanılmaya çalışılan bir bilimdir (Ergün, 1985; akt. Altıntaş ve Görgen, 2014). Bu çalışmada, Amerika, Suudi Arabistan ve Türkiye'nin özel eğitim sisteminin benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymak için, bu ülkelerin eğitim sistemleri çeşitli faktörler açısından karşılaştırma yapılmış ve bu karşılaştırma sonuçlarına göre öneriler belirlenip sonuçlar raporlaştırılmıştır.

3.2. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada verilerin toplanmasında doküman incelemesi kullanılmıştır. Nitel bir araştırma olan bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan doküman incelemesi yöntemi birincil veri toplama yöntemi olarak kullanılmıştır. Araştırma örneklemini oluşturan ülkelerin

özel eğitim sistemlerinin ilişkin ulaşılan yazılı, görsel, basılı ya da sanal ortamdaki kaynakların doküman incelemesi yapılarak veriler toplanmıştır. Ayrıca, ülkelerin eğitimden sorumlu kurumlarının internet sitelerindeki bilgilerden ve yasal dokümanlardan faydalanılmıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Araştırma örneklemini oluşturan ülkelerin özel eğitim sistemlerının ilişkin ulaşılan yazılı, görsel, basılı ya da sanal ortamdaki kaynakların doküman incelemesi yapılarak veriler toplanmıştır. Nitel araştırmalarda doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırma için elde edilen veriler betimsel analiz yaklaşımında belirtilen amaçlar doğrultusunda karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalı eğitimin kendine özgü analiz yöntemlerine uygun olarak benzerlik ve farklılıklar analiz edilmiştir. Araştırma sorularından yola çıkılarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçeveye göre veriler seçilmiş, düzenlenmiş, benzerlikler ve farklılıklar bir araya getirilmiş, karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır.

Bu çalışmanın uluslararası karşılaştırmalı bir eğitim çalışması olması ve gerekli verilerin doküman analizi yoluyla toplanması nedeniyle herhangi bir hipotez bulunmamaktadır. Elston and Johnson'a (2008) göre kaynak tarama, tanıtsal ve açıklayıcı araştırmalarda ve bağımlı, bağımsız değişken tanımlaması yapılamayan evren büyüklüğünün bilinmediği araştırmalarda hipotezlerin oluşturulması gerekmemektedir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde toplanan verilere dayanılarak elde edilen bulgular araştırmanın amaç bölümünde ifade edilen başlıklar dikkate alınarak sunulmuş ve yorumlanmıştır. İlk olarak, Amerika, Suudi Arabistan ve Türkiye'deki özel eğitim sistemleri karşılaştırılmış, daha sonra ilgili ülkelerin özel eğitim sistemlerinde tanılama, yerleştirme süreci, yasal düzenlemeler, özel eğitim öğretmenlerinin eğitimi ve hazırlanmasındaki benzerlikleri ve farklılıkları verilmiştir.

Bir ülkenin eğitim sisteminin şekillenmesinde pek çok faktör rol oynamaktadır. Bu faktörlerin en önemlileri o ülkenin sosyal ve siyasal yapılanmasıdır. Bu nedenle, Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika'da özel eğitim sistemlerinin karşılaştırmasını yapmadan önce üç ülkenin genel doğasını anlamak için üç ülke hakkında genel bilgi vermek yararlıdır. Bu bilgiler 2019 yılının istatistiklerine göre verilmiştir.

Tablo 2.

Örnek Ülkelerin Hakkında Genel Bilgiler

	Türkiye	Suudi Arabistan	Amerika
Yöntem şekli	Başkanlık	Monarşi	Federal Cumhuriyet
Nüfus	83.154.997	34.218.169	328.957.869
Engellilik oranı	% 6.9	% 7.1	% 12.8
Eğitim sistemi	Merkeziyetçi eğitim yapısı sahipti	Merkeziyetçi eğitim yapısı sahiptir.	Merkezi bir Eğitim yapısı bulunmamaktadır.
Anadil	Türkçe	Arapça	İngilizce

Yukarıdaki tabloya göre, Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika'nın siyasi rejimi farklılık göstermektedir. Türkiye, cumhurbaşkanlığı yönetim sistemi ile yönetilen demokratik bir anayasal cumhuriyettir. ABD, demokrasiye dayalı, başkanlık sistemiyle yönetilen federal bir cumhuriyettir. Suudi Arabistan ise, monarşi sistem ile yönetilen bir ülkedir. Ülkelerin yönetimindeki bu farklılıklar eğitim sistemlerine de doğrudan yansımaktadır. Nüfus verilerine göre, Suudi Arabistan; Amerika ve Türkiye'ye kıyasla seyrek nüfuslu bir ülkedir. Amerika'ya bakıldığında, nüfus yoğunluğu en yüksek ülkedir. Engellilik oranın verilerine göre, Türkiye en düşük engellilik oranına sahiptir. Ülkelerin eğitim sistemlerine bakıldığında, Türkiye'de eğitim sistemi tek bir yapının olduğu görülmektedir. Suudi Arabistan'da da merkezi yönetim olarak Türkiye'de bulunan yapıya benzer bir yapı bulunmaktadır. Amerika'da eğitim sisteminin yapısı Türkiye ve Suudi Arabistan eğitim sisteminin yapısına göre daha karmaşıktır. Amerika'nın federatif yapısından dolayı eğitim işlerindeki yetkiler Federal Devlet ile 50 eyaletler arasında paylaşılmıştır. Böylece, her eyalet kendi koşullarına ve ihtiyaçlarına bağlı olarak kendi eğitim sistemini oluşturmaktadır. Ayrıca, üç ülkede kullanılan eğitim dilinin ülkenin kendi ana dili olduğu da belirtilmektedir.

4.1. Amerika, Suudi Arabistan ve Türkiye'de Tanılama Sistemlerindeki Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir?

Çalışmanın ilk alt problemleri, "Amerika, Suudi Arabistan ve Türkiye'de Tanılama Sistemlerindeki Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir?". Bu bağlamda, söz konusu ülkelerdeki tanılama sürecindeki farklılıklar ve benzerlikler belirtilmiş ve tartışılmıştır.

Amerika'nın federatif yapısından dolayı eğitim işlerindeki yetkiler Federal Devlet ile eyaletler arasında paylaşılmıştır. Eğitim alanındaki yasama ve yönetim yetkisi Amerika'da 50 ayrı eğitim bakanlığında iken, Türkiye ve Suudi Arabistan'da eğitim, eğitim bakanlığının sorumluluğunda merkeziyetçi bir yapı göstermektedir. Bunu göz önüne alındığında, Türkiye ve Suudi Arabistan'da özel eğitimde tanılama sisteminde merkezileşmenin varlığında benzerlik olduğu açıktır. Aksine, Amerika'da 99-57 sayılı yasada, her eyaletin kendi tanılama sistemini kurması gerektiği belirtilmiştir.

Değerlendirme kabaca, bir birey hakkında karar vermek için yapılan bilgi toplama sürecidir ve bu süreç farklı amaçlar için gerçekleştirilir. Bu amaçlar, engelli ya da risk durumunda olduğu düşünülen öğrencileri belirleme, sınıflama ve programa yerleştirme, bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama, uygun hedef ve amaçları seçme, öğrenme stratejilerini belirleme ve uygulanan program sonucunda gelişmenin değerlendirilmesi olarak sıralanabilir (Taylor, 1997).

Türkiye ve Suudi Arabistan'da Tıbbi tanılama sistemlerine bakıldığında, her iki ülkede hemen hemen aynı prosedürler uygulandığı görülmektedir. Engellilik hakkında tıbbi bir rapor almak için Sağlık Bakanlığı bünyesinde olan tıbbi tanılamadan sorumlu kuruluşa başvuru yapılır. Çocuğun değerlendirilmesi için gerekli sağlık ekibi oluşturulur ve engelliliği tespit etmek için gerekli testler yapılır. Çocuğun ihtiyaç duyduğu raporları, önerileri, tıbbi ve tedavi edici prosedürleri yazılır. Gerekli sağlık ve tıbbi rehabilitasyon hizmetlerinin sağlanması için ilgili kurumlara yönlendirilir. Buna ek olarak, Suudi Arabistan'da Sağlık Bakanlığı hastaneleri, bakanlık hastanelerinin tüm bölümlerinde engelliliği önlemek için Yeni Doğan Erken Teşhis Programını uygulamasıyla ayrıt edilir. Program, ilk 24-72 saatteki tüm yeni doğanları, erken tespit amacıyla programın kapsadığı hastalıklar açısından incelemeyi ve daha sonra mümkün olan en kısa sürede gerekli tıbbi bakımı sağlamayı amaçlar (Ministry of Health, 2017).

Üç ülkede eğitimsel değerlendirme ve tanı, bireyin özelliklerine uygun ölçüm araçlarıyla, disiplinli bir ekip tarafından, uygun bir ortamda yürütülmesinde benzerlik göstermektedir. Ancak, eğitsel değerlendirme ve tanılama prosedürlerinin, Suudi destek hizmetleri merkezlerinde, Amerika'da eğitim kurumları ve okullarda, Türkiye'de ise RAM'larda yürütülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde çocuğu değerlendirmek için kullanılan testler ve diğer değerlendirme materyallerini seçerken ve uygularken, bunları mümkün olduğunda çocuğun ana dilinde veya başka bir iletişim tarzında sağlayıp uygulanır. Ancak nüfus çeşitliliğine ve çok sayıda mülteciye rağmen, bu tür uygulamalar Suudi Arabistan ve Türkiye'de görülmemektedir.

Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda, özel eğitime ihtiyacı olduğu bireylerin hakkında bir final raporu düzenlenir ve çocuğun özel eğitim hizmetleri için uygunluğu belirlenir. Çocuğun raporuna göre bireyselleştirilmiş eğitim programı belirlenip çocuk en uygun eğitim

ortamına yönlendirilir. Buna ek olarak Suudi Arabistan'da, çocuğun tanılama sonuçlarının doğrulanması amacıyla bir dönem boyunca gözlem altına alınır. Bu süreçte, tanılama sonuçları doğrulanır veya gerekirse değişiklikler yapılabilir.

4.2. Amerika, Suudi Arabistan ve Türkiye'de Yerleştirme Sürecindeki Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir?

Tüm dünyada özel eğitim ihtiyaçları olan kişilerin eğitimi geçen yüzyılda köklü değişikliklere tanık olmuştur. Genel olarak, bu eğitim yavaş yavaş izolasyon ortamlarından daha kaynaştırma ortamlara doğru kaymaktadır. Özel ihtiyaçları olan kişileri eğitmekle ilgilenenler, izolasyon sistemlerinden kaynaştırma sistemine geçişin, özel eğitim ihtiyaçları olan kişilerin potansiyellerini, yeteneklerini yatırımlarını ve toplumlarında aktif üye olma isteklerini gerçekleştirmelerini sağlayan bir eğitim ortamı yaratacağı umulmaktadır.

Değerlendirme süreci sonunda çocuğun mevcut seviyesine göre, en az sınırlandırılmış eğitim ortamında kendisine özel eğitim hizmetleri sunulmaktadır. Düzenli okul, özel eğitim ihtiyaçları olan öğrenciler için eğitimsel, sosyal ve psikolojik olarak doğal ortamdır. Ancak, en az sınırlandırılmış ortamı dikkate alınarak özürlülüğün türü ve derecesi ile öğrencinin bireysel ihtiyaçlarına göre özel eğitim hizmetleri verilebilir. Üç ülke de, çocuğun yerleştirme kararını alınırken daha az sınırlandırılmış eğitim ortamına yerleştirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Üç ülkede de özel eğitim hizmetlerinin sunulduğu ortamlar benzerdir. Bunlar da en az sınırlandırılmış eğitim ortamından en çok sınırlandırılmış eğitim ortamına doğru şu şekilde sıralanır:

Şekil 2. Özel eğitim hizmetlerinin ortamı

Buna ek olarak, Türkiye ve Amerika'nın gerektiğinde evlerde ve hastanelerde özel ihtiyacı olan çocuklar için özel eğitim hizmetleri verdiğini görülmektedir. Suudi Arabistan'da böyle bir uygulama görülmemektedir.

Aile, özel ihtiyaçları olan çocukları yetiştirmek ve eğitmek için temel oluşturduğundan, uzmanlar özel ihtiyaçları olan çocukların ailelerini buna dahil etmeden kendi kararlarını alamazlar. Bu temelde, Suudi Arabistan ve Türkiye, ebeveynleri çocuğun yerleştirme kararını alınırken dahil etmeye önem vermektedir. Amerika ise, çocuğun yerleştirme kararı her eyalette kendine ait şartlarda uygulanır. Washington eyaleti her okul, özel eğitim almaya uygun her öğrencinin ebeveyninin, öğrencinin eğitimine yerleştirilmesi konusunda karar veren ekibin üyesi olmasını sağlamalıdır. Ebeveynlerden hiçbiri, çocuklarının yerleştirilmesiyle ilgili karar verilecek bir toplantıya katılamazsa, okul, telefon veya video görüşmeleri dahil olmak üzere katılımlarını sağlamak için başka yöntemler kullanmalıdır. Okul, ebeveynin karara katılımını sağlayamazsa, bir anne-baba katılımı olmayan bir ekip tarafından yerleştirme kararı verilebilir. Bu durumda, okul ebeveyn katılımlarını sağlama girişimlerinin bir kaydını tutmalıdır (Washington Office of Superintendent of Public Instruction). Ancak, Arizona eyaletinde yerleştirme kararı farklı bir şartla uygulanır, okul bölgesi veya özel eğitimden sorumlu olarak belirlenen kişi, (İDEA) kanununa göre çocuğu Bireysel Eğitim Programı ekibinin tavsiyesine

olarak yerleştirir, ancak çocuğun ebeveynlerinin yazılı izni olmadan özel eğitim programına yerleştirme kararı verilmez (Arizona Department of Education).

Kaynaştırma, tüm toplumlarda acil bir zorunluluktur. Engelli çocukların eğitimine ve ilerlemesine katkıda bulunan bir eğitim aracıdır. Kaynaştırma, engelli çocukların normal akranları gibi öğrenmeleri için bir fırsat sunmakta ve bu da çevredeki topluluğa dahil olan bir çocuğun kişiliğini geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, üç ülke, özel ihtiyaçları olan öğrencileri normal akranlarıyla mümkün olduğunda en az kısıtlayıcı ortamda kaynaştırmasını odaklanmaktadır. Üç ülke, çocuğu yerleştirmeye karar alınırken çocuğu evine en yakın okula yerleştirme kararında benzerlikler göstermektedir. Kaynaştırma uygulamaları ve türleri her üç ülkede de neredeyse aynıdır. Suudi Arabistan'da kaynaştırma türleri, tam zamanlı ve yarı zamanlı kaynaştırma olarak ikiye ayrılmaktadır. Türkiye'de kaynaştırma türleri, tam zamanlı, yarı zamanlı ve tersine kaynaştırma olarak üç bölüme ayrılmıştır. Amerika'da ise, kaynaştırma konusunda belirli türlere ayrılmamıştır, ancak özel ihtiyaçları olan çocukların normal akranlarıyla mümkün olduğunda en üst düzeyde kaynaştırmasını odaklanmaktadır.

Bireyselleştirilmiş eğitim programı, özel ihtiyaçları olan çocukların eğitiminde en önemli unsurlardan biridir. Bireyselleştirilmiş eğitim programı, tüm eğitim faaliyetlerinin ve eğitim prosedürlerinin ortaya çıktığı temel olarak kabul edilir. Bireyselleştirilmiş eğitim programı engelli çocukların yetiştirilmesinde oynadığı rolün önemi nedeniyle, bazı ülkelerde özel eğitim mevzuatı, özel eğitim hizmetleri verilen her çocuk için bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama gereğini şart koşmuştur. Bireyselleştirilmiş eğitim programının, özel ihtiyaçları olan çocukların bireysel farklılıklarını dikkate almanın, eğitim ihtiyaçlarını, güçlü ve zıayıf yönlerini belirlemenin önemini vurguladığı yerlerde. Bu nedenle, özel eğitim sistemine en iyi seviyeye ulaşmak için, ülkeler özel ihtiyaçları olan çocuklar için bireyselleştirilmiş eğitim programını uygulamakla ilgilenmektedir.

Bireyselleştirilmiş eğitim programı, özel ihtiyaçları olan öğrenciler için müfredatı oluşturmanın temel taşını oluşturur ve bu plan çocuğun mevcut performans değerlendirmesinin sonuçları alındıktan sonra hazırlanır. Üç ülkedeki bireyselleştirilmiş eğitim programının adımlarının ve unsurlarının ortak yönleri bulunmaktadır.

Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika'daki bireyselleştirilmiş eğitim programı bu unsurlardan oluşur:

1- Mevcut performans seviyesini belirleme: Öğrencinin mevcut performans seviyesi, motor becerileri, dil becerileri, sosyal beceriler, mesleki beceriler ve günlük yaşam becerileri gibi özel eğitim gerektiren tüm alanlar için bireysel eğitim programı ekibinin üyeleri tarafından yürütülen veri ve bilgileri toplayarak, güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek amacıyla belirlenir.

2- Uzun dönemli amaçlar belirleme: Uzun dönemli amaçlar, bireysel eğitim programının en önemli bileşenlerinden biri olarak kabul edilir, çünkü bunlar öğrencilere öğretilecek olan eğitim programının içeriğini oluşturur. Uzun dönemli amaçlar, bir öğrencinin bireysel eğitim programının uygulanmasıyla bir veya daha fazla akademik yıl içinde gözlemlenebilecek, ölçülebilecek ve elde edilebilecek beklenen davranıştır. Bu nedenle, uzun vadeli hedeflerin, öğrencinin okul yılında öğrenmesi ve başarması beklenenleri ifade ettiği ve öğrenci için zayıflık alanları olarak tanımlanan tüm alanları ve boyutları içerdiği söylenebilir.

3- Kısa dönemli amaçlar belirleme: Kısa dönemli amaçlar, kısa sürede gözlemlenebilecek, ölçülebilecek ve gerçekleştirilebilecek beklenen öğrenci davranıştır. Kısa dönemli amaçlar, uzun dönemli amaçlardan türetilir, kesin ve doğrudan ölçülebilir terimlerle formüle edilmeleriyle karakterize edilirler, bu nedenle uzun dönemli amaçlar daha açık ve spesifiktirler.

4- Eğitim ve destek hizmetlerini belirleme: Özel eğitim ve destek hizmetlerinin belirlenmesi, bireyselleştirilmiş eğitim programında büyük önem taşımaktadır, zira gerekli hizmetlerde karar verme, miktarları ve bunları sağlamak için uygun yer ve bunları sağlayanlar programa hazırlayan ekip üyelerinin sorumluluğundadır. Öğrenciye sağlanan yardımda veya müfredatta değişiklik ve modifikasyonlarda veya öğretim yöntemlerinde temsil edilen özel eğitim hizmetleri için, öğrencinin mevcut performans düzeyini belirledikten sonra bir karar verilir ve hedefler uzak ve kısa dönemlidir. Daha önce belirlenen yıllık hedeflere ulaşılabilmesi için öğrenciye verilen hizmetlerdir.

5- Öğrenciye verilmesi gereken hizmetlerin başlangıcını ve bitişini belirleme: Bireysel eğitim programı genellikle bir tam yıl boyunca yazılır. Belirli tarihler içeriyorsa, öğrencinin hedefleri ne zaman elde ettiğini bilmek mümkün olur.

6- Uygun eğitim mekânsal alternatiflerini tanımlamak: Bireysel eğitim programı ekibi, uygun ve mevcut hizmet sunum modellerinin türünü ve sayısını belirlemeli ve en iyi modeli seçmelidir. Öğrenci için uygun eğitim ortamını seçerken, bireysel eğitim programı ekibinin üyeleri, bu ortamın yerel ve uluslararası mevzuat ve yasaların gerektirdiği şekilde mümkün olan en az kısıtlayıcı ortamlardan olabildiğince yüksek olduğunu unutulmaması gerekir. Bireysel eğitim programı, En az kısıtlayıcı ortamla kastedilen, öğrencinin okuldaki normal öğrencilerle mümkün olan en yüksek iletişimi elde etmesine ve genel eğitim müfredatına girmesine izin veren eğitim ortamdır.

7- Performansı ölçmek için objektif kriterler tanımlamak ve programın değerlendirmek için tarihlerini belirlemek (günlük- haftalık - aylık - yıllık).

8- Başarının Değerlendirilmesi: Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine göre bulunduğu okulun eğitim programını veya denkliği olan bir programı izleyen öğrencilerin başarıları, devam ettikleri okulun sınıf geçme ve sınavlarla ilgili hükümlerine göre değerlendirilmekte olup değerlendirmelerde öğrencilerin BEP'leri dikkate alınmaktadır. Öğrencinin başarısının değerlendirmesi amacıyla yapılacak çalışmalarda öğrencilerin yetersizlik türü, gelişim özellikleri ve eğitim performansları dikkate alınmalı ve bu doğrultuda süre, ortam, yöntem, cihaz ve materyallerde düzenlemeler yapılmalıdır. Bu kapsamda yapılan düzenlemelere ilişkin bilgilerinde BEP'e yansıtılması gerekmektedir.

4.3. Amerika, Suudi Arabistan ve Türkiye'de Yasal Düzenlemelerindeki Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir?

Özel ihtiyaçları olan kişilere ilişkin çıkarılan kanun ve yönetmelikler, engellilere yönelik tutumları geliştirmek ve haklarını güvence altına almak için önemlidir. Bu başlık altında

Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki engelli kişilere ilişkin yasal düzenlemeler tartışılacak ve aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar belirlenecektir.

1973 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde kabul edilen Rehabilitasyon Yasası'nın 504. maddesi, özellikle engellilerin haklarını ele alan doğrudan ilk medeni haklar yasasıdır. Bölüm 504, idareden federal mali yardım alan program ve faaliyetlerde engelli haklarını korumak için tasarlanmış bir federal yasadır.

1983 yılında, Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu olarak adlandırılan, Türkiye'deki doğrudan ilk özel eğitim yasasıdır. Bu Kanunun amacı; özel eğitime muhtaç çocukların, Türk Millî Eğitim sistemini düzenleyen genel esaslar doğrultusunda eğitilmeleri, iş ve meslek sahibi yapılmaları, çevre ve topluma uyum sağlamalarıyla ilgili esasları düzenlemektir. Bu kanunun en önemli özelliği ise özel gereksinimli çocukların normal gelişim gösteren akranları ile birlikte eğitim almalarını sağlayan kaynaştırma eğitimine yer vermesidir.

Suudi Arabistan'da ise doğrudan engelliler ile ilgili ilk mevzuatı, 1987'de çıkarılmış ve buna "Engellilik Kanunu" adı verilmiştir. Kanun, bir dizi sosyal ve eğitimsel temele dayanmaktadır; bunların en önemlisi, engellilerin toplumun diğer üyelerinin hak ve görevlerinde yeteneklerine göre eşitliği ve yasalar ile engelli kişilerin haklarında tanınan beyan ve uluslararası yasalara uymasıdır.

Üç ülkedeki özel ihtiyaçları olan kişiler için yasalar çıkarmaya ilginin başlangıcı göz önüne alındığında, Amerika'da özel ihtiyaçları olan kişiler için ilk yasa 1973 yılında çıkarıldığı için Birleşik Devletler listenin başında yer aldığını görülmekteyiz. ABD Özel ihtiyaçları olan kişilerin ilk yasalarının çıkarılmasından 10 yıl sonra, Türkiye 1983 yılında, özel ihtiyaçları olan kişiler için ilk yasasını çıkarmıştır. Suudi Arabistan'a bakıldığında, 1987 yılında özel ihtiyaçları olan kişilerin ilk yasasını çıkarmıştı, Suudi Arabistan'ın bu açıdan ABD ve Türkiye'nin gerisinde kaldığını görülmekteyiz.

Amerika'da, özel gereksinimi olan çocukların eğitimi için bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) ilk kez 1990 yılında, Tüm Engelli Çocuklar İçin Eğitim Yasası'nda değişiklik yapıldığında uygulamaya başlamıştır. Türkiye'de 1990 yılında, ilk kez bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) hazırlanması ve eğitimin bu plan doğrultusunda yürütülmesi konusuna, 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Kararnamede resmi olarak yer verilmiştir. Suudi

Arabistan'ın Millî Eğitim Bakanlığı, 2001 tarihli ve 1647/27 sayılı Bakanlar Kararı ile Özel Eğitim Programları Yönetmeliğinde, ilk defa, yasa tüm özel eğitim okullarında ve enstitülerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) yönteminin uygulanmasının gerekliliğini öngörmüştür.

Amerika'da, 1975 yılında "Özürlü Bireyler Yasası" ilk defa engelli çocukların en az kısıtlayıcı ortamda (LRE) ücretsiz ve uygun bir eğitim almaları gerektiğini zorunlu kılmaktadır. Ayrıca 1990 yılında, IDEA yasası, özel ihtiyaçları olan öğrencilerin, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli en az kısıtlayıcı ortamda uygun ücretsiz halk eğitimi almalarını sağlamıştır. Öğrencilerin ihtiyaç duydukları ekstra yardımı almalarına yardımcı olur, ancak mümkün olduğunda özel ihtiyaçları olmayan çocuklar ile aynı etkinliklere katılmalarını sağlamıştır. Türkiye'de 1983 yılında, çıkarılan 2916 Sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanununda, özel gereksinimli çocukların normal gelişim gösteren akranları ile birlikte eğitim almalarını sağlayan kaynaştırma eğitimine yer verilmiştir. Bununla birlikte, 2006 yılında yürürlüğe giren Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde, özel ihtiyaçları olan çocukların en az kısıtlayıcı eğitim ortamına yerleştirmesini kararı alınmıştır. Suudi Arabistan'ın Millî Eğitim Bakanlığı, 2001 tarihli ve 1647/27 sayılı Bakanlar Kararı ile Özel Eğitim Programları Yönetmeliği vermiştir ve bu kurallar, düzenli okulların engelli bireylerin eğitimi için doğal bir ortam olduğunu belirtir ve özel ihtiyaçları olan çocukların normal akranlarıyla en az kısıtlayıcı ortamda bütünleştirilmesi gerektiğini belirmiştir.

Aşağıdaki tabloda, ilk özel eğitim yasalarının yürürlüğe girmesinin başlangıcı, kaynaştırma, bireyselleştirilmiş eğitim programı ve en az kısıtlayıcı ortam ortaya çıkışı açıklanmaktadır.

Tablo 3

Özel Eğitim Yasalarının Yürürlüğe Girmesinin Başlangıcı

	Türkiye	Suudi Arabistan	Amerika
İlk yasa	1983	1987	1973
BEP	1997	2001	1990
Kaynaştırma	1983	2001	1975
En az kısıtlayıcı ortamı	2006	2001	1975

4.4. Amerika, Suudi Arabistan ve Türkiye'de Özel eğitim öğretmenlerin eğitimi ve hazırlanması Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir?

Bilgi çağının, teknolojik, ekonomik, ticari gelişmelerin, küresel ekonomik rekabetin artmasının, değişen düşünme yöntemlerinin ve bireylerin yaşam tarzının ışığında, ülkeler, bireyleri ve toplumu bu zorluklarla etkileşime girmeye ve ilerleme sağlamaya hazırlayan seçkin bir eğitimin bulunmasını gerektiren birçok uluslararası zorlukla karşı karşıyadır. İlerlemenin sadece ekonomik kaynakların mevcudiyeti ile değil, devam etmekte olan belirleyici unsurun üretim yapabilen eğitimli insan gücünün hazırlanması olduğuna şüphe yoktur. Bu sebeple, tüm ülkelerdeki eğitim sistemleri, öğretmenlerin performanslarını yükseltmek ve eğitim sektöründeki etkinliklerini artırmak için öğretmenlerin hazırlama sürecine özel önem vermektedir. Bu başlık altında Amerika, Suudi Arabistan ve Türkiye'de Özel eğitim öğretmenlerinin eğitimi ve hazırlanması konusunda benzerlikler ve farklılıklar belirlenecektir.

İlk olarak Amerika, Suudi Arabistan ve Türkiye'de özel ihtiyaçları olan kişilere öğretebilmek için Özel Eğitim alanında lisans derecesi alınması şarttır. Ancak, Suudi Arabistan özel eğitim diplomasına sahip olanlara özel eğitim alanında öğretme imkânı vermektedir. Buna ek olarak, Amerika Birleşik Devletleri eğitim alanındaki öğretmen adayları, tipik olarak bir İkamet Öğretim Sertifikası kazanması gerekir.

Türkiye'de özel eğitim öğretmeni yetiştirme çalışması 1952-1953 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde bulunan Özel Eğitim Şubesinde başlamıştır. Türkiye'de, 2015 yılında YÖK tarafından Zihinsel Engelliler, İşitme Engelliler, Görme Engelliler ve Üstün Zekâlılar Öğretmenliği olarak ayrı ayrı verilen lisans eğitimlerinin birleştirilip, öğrenme güçlüğü ve otizm spektrum bozukluğu alanlarının da eklenmesiyle "Özel Eğitim Öğretmenliği" adı altında yeni ve tek bir lisans programı olmasına karar verilmiştir. Suudi Arabistan'ın özel eğitim öğretmenlerin eğitimine bakıldığında, ilk özel eğitim bölümü (1983-1984) yılında Kral Saud Üniversitesi'nde kurulmuştur. Suudi Arabistan üniversitelerindeki özel eğitim programları zihinsel engelli, görme engelli, işitme engelli, öğrenme güçlüğü, otizm ve davranış bozuklukları ve diğer özel eğitim öğretmenliği bölümlerini ayrı olarak lisans derecesini

vermektedir. Amerika'nın üniversitelerindeki özel eğitim programları zihinsel engelli, görme engelli, işitme engelli, öğrenme güçlüğü, otizm ve diğer özel eğitim bölümlerini öğretmek için ayrı olarak bir lisans derecesi sunmaktadır.

Türkiye'de özel eğitim bölümü 4 yıllık bir programdır. Bu program ilk 3 yılında teorik temelli olup son sene öğretmen adaylarının yoğun biçimde uygulama yapmasıyla tamamlanmakta olan bir programdır. Ancak, Suudi Arabistan üniversitelerinde özel eğitim lisans programları 7 dönem örgün eğitimden ve 1 dönem stajdan oluşmaktadır. Amerika'da Arizona Üniversitesi Özel Eğitim programı 4 akademik yıldan oluşmaktadır. Öğrenciler, programın son döneminde 15 hafta boyunca özel ihtiyaçları olan öğrencilere öğretmek için kapsamlı eğitim alırlar. Bunu göz önüne alındığında, Suudi Arabistan ve Amerika Birleşik Devletleri'nin üniversitedeki özel eğitim sisteminde benzer oldukları görünmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın bu bölümünde Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika'da özel eğitim sistemlerindeki benzerlikler ve farklılıklarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada elde edile sonuçlara yer verilmiştir. Bu sonuçların ışığında eğitim programının uygulanmasına ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmada, karşılaştırmalı eğitim bağlamında Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika'da uygulanan özel eğitim sistemi ele alınmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika'da özel ihtiyaçları olan kişilere yönelik eğitim uygulamalarının yasaları incelenmekte, literatür taraması ülkelerin eğitim bakanlıkları ile ilgili kurum ve kuruluşların elektronik sayfalarından, ilgili kitap, makale, tez, proje raporu vb. basılı bilimsel kaynaklardan yararlanılmıştır.

Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika'daki özel eğitim sistemlerinin karşılaştırıldığı bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika'daki farklı toplum kültürlerine göre, genel olarak eğitim sisteminde bazı farklılıklar olduğu belirtilmektedir. Buna bağlı olarak, üç ülkedeki özel eğitim sistemi de farklı engellilik oranı ve toplumun engellilik bilinci derecesi de dahil olmak üzere birçok nedenden dolayı farklılık göstermektedir.

Ülkelerin eğitim yapısına bakıldığında, Suudi Arabistan ve Türkiye'nin merkeziyetçi bir eğitim sistemine sahip oldukları ve bu bakımdan benzer oldukları görülmektedir. Aksine, Amerika'nın eğitim sistemi eyaletten eyalete farklılık gösterdiğinden dolayı Amerika'daki eğitim sistemi daha karmaşıktır. Böylece, her eyalette geçerli olan koşulları ve yasaları diğerinden farklılık gösterilebilir. Federal sisteme sahip ülkelerde, bir çocuk bir eyaletten diğerine geçerse, yeni bir bireyselleştirilmiş eğitim programı oluşturulabilir ve farklı bir programa yerleştirilebilir. Aksine, merkezi eğitim sistemine sahip ülkelerde çocuğun farklı bir şehire geçerse ayni bireyselleştirilmiş eğitim programı ile devam edip ve ayni programa yerleştirilir. Almasri'nin (2001) yaptığı çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve Mısır'daki kaynaştırma eğitim sistemi arasında karşılaştırma yapılmıştır. Araştırmada, Mısır Cumhuriyeti'nin, Suudi Arabistan ve Türkiye'de olduğu gibi merkezi bir eğitim sistemine sahip olduğunu ve Almanya ile Amerika'nın federal bir eğitim sistemini paylaştığını göstermektedir. Bu bakımdan araştırmadan elde edilen sonuçlar literatür ile uyumludur.

Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika'da Tıbbi tanılama sistemlerine bakıldığında, üç ülkede hemen hemen aynı prosedürler uygulandığına görülmektedir. Buna ek olarak, Suudi Arabistan'da Sağlık Bakanlığı hastaneleri, bakanlık hastanelerinin tüm bölümlerinde engelliliği önlemek için Yeni Doğan Erken Teşhis Programını uygulamasıyla ayrıt edilir. Program, ilk 24-72 saatteki tüm yeni doğanları, erken tespit amacıyla programın kapsadığı hastalıklar açısından incelemeyi ve daha sonra mümkün olan en kısa sürede gerekli tıbbi bakımı sağlamayı amaçlar.

Eğitsel tanılama ve değerlendirme açısından bakıldığında, üç ülkede eğitsel değerlendirmenin şartları ve prosedürleri paylaşmaktadır. Ancak, eğitsel değerlendirmenin yapıldığı yer üç ülkede farklılık gösterir. Amerika Birleşik Devletleri'nde çocuğu değerlendirmek için kullanılan testler ve diğer değerlendirme materyallerini seçerken ve uygularken, bunları mümkün olduğunda çocuğun ana dilinde veya başka bir iletişim tarzında sağlayıp uygulanır. Ancak Türkiye ve Suudi Arabistan'da kullanılan testler ülkenin kendi dilinde uygulanır. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda, özel eğitime ihtiyacı olduğu bireylerin hakkında bir final raporu düzenlenir ve çocuğun özel eğitim hizmetleri için uygunluğu belirlenir.

Çocuğun raporuna göre bireyselleştirilmiş eğitim programı belirlenip çocuk en uygun eğitim ortamına yönlendirilir.

Değerlendirme sürecinin sonunda çocuğun mevcut seviyesine ve ihtiyaçlarına bağlı olarak, kendisine en az kısıtlayıcı eğitim ortamında özel eğitim hizmetleri verilmektedir. Üç ülke, çocuğu yerleştirmeye karar alınırken en az kısıtlayıcı eğitim ortamına yerleştirmenin önemini vurgulamakla benzerdir. Üç ülkede özel eğitim hizmetlerinin sunulduğu ortamları da benzerdir. Buna farklı olarak, Türkiye ve Amerika'nın gerektiğinde evlerde ve hastanelerde özel ihtiyacı olan çocuklar için özel eğitim hizmetleri verdiğini görülmektedir. Suudi Arabistan'da böyle bir uygulama görülmemektedir.

Suudi Arabistan, Türkiye ve Amerika, özel ihtiyaçları olan öğrencileri normal akranlarıyla mümkün olduğunda en az kısıtlayıcı ortamda kaynaştırmasını odaklanmaktadır. Üç ülke, çocuğu yerleştirmeye karar alınırken çocuğu evine en yakın okula yerleştirme kararında benzerlikler göstermektedir. Kaynaştırma uygulamaları ve türleri Suudi Arabistan ile Türkiye'de neredeyse aynıdır. Amerika'da ise, kaynaştırma konusunda belirli türlere ayrılmamıştır, ancak özel ihtiyaçları olan çocukların normal akranlarıyla mümkün olduğunda en üst düzeyde kaynaştırmasını odaklanmaktadır. Almasri'nin (2001) yaptığı çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve Mısır'daki kaynaştırma eğitim sistemi arasında karşılaştırma yapılmıştır. Araştırmacı, özel ihtiyaçları olan öğrencileri normal akranlarıyla mümkün olan en mümkün şekilde kaynaştırmasında temsil edilen Amerika Birleşik Devletleri ve Almanya arasındaki yorumlayıcı karşılaştırmanın ışığında Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki kaynaştırma sistemine alternatifler önermiştir. Bu açıdan araştırmadan elde edilen sonuçlar literatür ile uyumludur.

Suudi Arabistan ve Türkiye, ebeveynleri çocuğun yerleştirme kararını alınırken dahil etmeye önem vermektedir. Amerika ise, her eyaletin kendine özgü koşulları olduğundan, yerleştirme kararı alınırken eyaletten eyalete farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Washington eyaleti her okul, özel eğitim almaya uygun her öğrencinin ebeveyninin, öğrencinin eğitimine yerleştirilmesi konusunda karar veren ekibin üyesi olmasını sağlamalıdır. Okul, ebeveynin karara katılımını sağlayamazsa, bir anne-baba katılımı olmayan bir ekip tarafından yerleştirme kararı verilebilir.

Ancak, Arizona eyaletinde, çocuğun ebeveynlerinin yazılı izni olmadan özel eğitim programına yerleştirme kararı verilmez.

Bireyselleştirilmiş eğitim programı engelli çocukların yetiştirilmesinde oynadığı rolün önemi nedeniyle, bazı ülkelerde özel eğitim mevzuatı, özel eğitim hizmetleri verilen her çocuk için bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama gereğini şart koşmuştur. Buna dayanarak, bireysel eğitim programı Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika'da özel eğitim hizmetleri sağlamak için önemli bir unsur olarak kabul edilmektedir. Bireyselleştirilmiş eğitim programı, özel ihtiyaçları olan öğrenciler için müfredatı oluşturmanın temel taşını oluşturur ve bu plan çocuğun mevcut performans değerlendirmesinin sonuçları alındıktan sonra hazırlanır. Suudi Arabistan, Türkiye ve Amerika'daki bireyselleştirilmiş eğitim programının adımlarının ve unsurlarının ortak yönleri bulunmaktadır.

Özel eğitim ile ilgili yasal düzenlemelere bakıldığında, ilk özel eğitim kanunu Amerika'da 1973'te, Türkiye'de 1983'te ve Suudi Arabistan'da 1987'de çıkmıştır. Amerika'da, özel gereksinimi olan çocukların eğitimi için bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) ilk kez 1990 yılında uygulamaya başlamıştır. (BEP) yasası Türkiye'de 1990 yılında, Suudi Arabistan'da 2001 yılında çıkarılmıştır. Amerika'da, 1975 yılında "Özürlü Bireyler Yasası" ilk defa engelli çocukların en az kısıtlayıcı ortamda (LRE) ücretsiz ve uygun bir eğitim almaları gerektiğini zorunlu kılmaktadır. Kara'nın (2017) yaptığı çalışmada, ABD'de 1975 yılında yürürlüğe giren ve 1990 yılında kapsamını genişleten Özürlü Bireyler Yasası'nın, 0-21 yaş aralığındaki tüm bireylerin, ne olursa olsun devlet tarafından ücretsiz olarak öğretilmesini gerektirdiğini belirtmiştir. Buna ek olarak, ABD Özürlü Bireyler Yasası beş temel unsuru içerir bunlar: uygun eğitim hizmetleri, nesnel eğitim değerlendirmesi, bireyselleştirilmiş eğitim planı, daha az kısıtlayıcı eğitim ortamı, eğitim kararları ve uygulamalarının denetimi. Bu bakımdan araştırmadan elde edilen sonuçlar literatür ile uyumludur ve literatürü desteklemektedir.

Türkiye'de 1983 yılında, çıkarılan 2916 Sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanununda, özel gereksinimli çocukların normal gelişim gösteren akranları ile birlikte eğitim almalarını sağlayan kaynaştırma eğitimine yer verilmiştir. Bununla birlikte, 2006 yılında yürürlüğe giren Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde, özel ihtiyaçları olan

çocukların en az kısıtlayıcı eğitim ortamına yerleştirmesinin kararı alınmıştır. Suudi Arabistan'ın Millî Eğitim Bakanlığı, 2001 tarihli ve 1647/27 sayılı Bakanlar Kararı ile Özel Eğitim Programları Yönetmeliği vermiştir ve bu kurallar, düzenli okulların engelli bireylerin eğitimi için doğal bir ortam olduğunu belirtir ve özel ihtiyaçları olan çocukların normal akranlarıyla en az kısıtlayıcı ortamda bütünleştirilmesi gerektiğini belirmiştir.

Özel eğitim yasaları göz önüne alındığında, Türkiye ve Suudi Arabistan'ın özel eğitim alanındaki ilgilerine Amerika Birleşik Devletleri'ne kıyasla geç başladığını görünmekteyiz. Ancak Suudi Arabistan'da 2001 yılı, özel eğitim alanında, özel ihtiyaçları olan kişilerin haklarının korunmasına katkıda bulunan yasalar çıkarıldığından, nitel bir değişim olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de ise, 2006 yılında yürürlüğe giren Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, özel ihtiyaçları olan kişilerin hak ve hizmetlerine yönelik birincil referans olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Son yıllarda ihtiyaçlara göre güncellenmiştir.

Özel eğitim öğretmenlerin eğitimin açısından, Amerika, Suudi Arabistan ve Türkiye'de, özel ihtiyaçları olan kişilere öğretebilmek için Özel Eğitim alanında lisans derecesi alma zorunluluğu bakımından benzerdir. Ancak, Suudi Arabistan özel eğitim diplomasına sahip olanlara özel eğitim alanında öğretme imkânı vermektedir. Buna farklı olarak, Amerika Birleşik Devletleri eğitim alanındaki öğretmen adayları, tipik olarak bir İkamet Öğretim Sertifikası kazanması gerekmektedir.

Özel eğitimdeki lisans programı, 4 akademik yıldan oluştuğu için her üç ülkede de benzerdir. Aradaki fark, Suudi Arabistan ve Amerika Birleşik Devleti'ndeki özel eğitim programının bir dönem uygulamalı eğitimden oluşması ve Türkiye'de iki dönem uygulamalı eğitimden oluşmasıdır. Bunu göz önüne alındığında, Suudi Arabistan ve Amerika Birleşik Devletleri'nin üniversitedeki özel eğitim sisteminde benzer olduğunu görünmektedir. Uygulamalı eğitim, özel ihtiyaçları olan çocuklarla eğitim alanında daha fazla deneyime sahip öğretmenler oluşturmaya yardımcı olmaktadır.

Türkiye'de, 2015 yılında YÖK tarafından Zihinsel Engelliler, İşitme Engelliler, Görme Engelliler ve Üstün Zekâlılar Öğretmenliği olarak ayrı ayrı verilen lisans eğitimlerinin birleştirilip, öğrenme güçlüğü ve otizm spektrum bozukluğu alanlarının da eklenmesiyle

"Özel Eğitim Öğretmenliği" adı altında yeni ve tek bir lisans programı olmasına karar verilmiştir. Suudi Arabistan ve Amerika'nın üniversitelerindeki özel eğitim programları zihinsel engelli, görme engelli, işitme engelli, öğrenme güçlüğü, otizm ve davranış bozuklukları ve diğer özel eğitim öğretmenliği bölümlerini ayrı olarak lisans derecesini vermektedir. Aşağıdaki tablolarda (Tablo 4, Tablo 5), Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika'daki özel eğitim sisteminin benzer ve farklı yönleri belirlenmektedir.

Tablo 4.

Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika'daki Özel Eğitim Sisteminin Benzer Yönleri

FAKTÖRLER	BENZERLİKLER
Tıbbi Tanılama	- Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika'da Tıbbi tanılama sistemlerine açısından benzerdir.
Eğitsel Tanılama	- Üç ülkede eğitsel değerlendirme prosedürleri ve koşulları benzerdir.
Yerleştirme	- Üç ülke, çocuğu yerleştirmeye karar alınırken en az kısıtlayıcı eğitim ortamına yerleştirmenin önemini vurgulamakla benzerdir. - Üç ülkede özel eğitim hizmetlerinin sunulduğu ortamları da benzerdir. - Üç ülke, çocuğu yerleştirmeye karar alınırken çocuğu evine en yakın okula yerleştirme kararını açısında benzerdir.
Kaynaştırma	- Üç ülke, özel ihtiyaçları olan çocukların normal akranlarıyla mümkün olduğunda dahil edildiğini vurgulamakta benzer. - Kaynaştırma uygulamaları ve türleri Suudi Arabistan ile Türkiye'de neredeyse aynıdır. - Suudi Arabistan ve Türkiye, çocuğu yerleştirme kararı alınırken ebeveynleri dahil etmeye ilgi bakımından benzerdir.
BEP	- Bireyselleştirilmiş eğitim programının adımları ve unsurları üç ülkede benzerdir.
Yasal Düzenlemeler	- Üç ülke, özel ihtiyaçları olan kişilerin haklarını korumak için yasalar çıkarmaya ilgisi açısından benzerdir.
Özel Eğitim Öğretmenlerin Eğitimi	- Özel eğitim öğretmenlerin eğitimin açısından, üç ülkede özel ihtiyaçları olan kişilere öğretebilmek için Özel Eğitim alanında lisans derecesi alma zorunluluğu bakımından benzerdir. - Özel eğitimdeki lisans programı, 4 akademik yıldan oluşuğundan üç ülkede de benzerdir.

Tablo 5.

Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika'daki Özel Eğitim Sisteminin Farklı Yönleri

FAKTÖRLER	FARKLIKLAR
Eğitsel Tanılama	- Eğitsel değerlendirmenin yapıldığı yer üç ülkede farklılık gösterir.
Yerleştirme	- Suudi Arabistan özel eğitim hizmetleri evlerde ve hastanelerde verilmez.
Kaynaştırma	- Amerika'da, kaynaştırma konusunda belirli türlere ayrılmamıştır. - Amerika'da, her eyaletin kendine özgü koşulları olduğundan, kararı alınırken eyaletten eyalete farklılıklar ortaya çıkmaktadır.
Yasal Düzenlemeler	- Özel ihtiyaçları olan kişilerle ilgili yasaların çıkarılmasında Amerika ön plandadır. Suudi Arabistan ise, bu açıdan biraz geride kalmıştır.
Özel Eğitim Öğretmenlerin Eğitimi	- Amerika Birleşik Devletleri'ndeki öğretmenlerin lisans derecesine ek olarak İkamet Öğretim Sertifikası almaları gerekmektedir. - Suudi Arabistan ve Amerika Birleşik Devleti'ndeki özel eğitim programının bir dönem uygulamalı eğitimden oluşması ve Türkiye'de iki dönem uygulamalı eğitimden oluşmasıdır. - Suudi Arabistan ve Amerika'nın üniversitelerindeki özel eğitim programları zihinsel engelli, görme engelli, işitme engelli, öğrenme güçlüğü, otizm ve davranış bozuklukları ve diğer özel eğitim öğretmenliği bölümlerini ayrı olarak lisans derecesini vermektedir. - Türkiye'de, "Özel Eğitim Öğretmenliği" adı altında tüm özel eğitim uzmanlıklarına lisans derecesi verilmektedir.

5.2. ÖNERİLER

5.2.1. Araştırmacılara yönelik öneriler.

- Türkiye ve Arap ülkeleri arasındaki eğitim sistemleri, özellikle özel eğitim ile ilgili karşılaştırmalı çalışmaların sayısı yok denecek kadar azdır. Bu çerçevede araştırmacılar, Türkiye ve Arap ülkeleri arasındaki farklı boyutlarla özel eğitim sistemleriyle karşılaştırmalı çalışmalar yapabilirler.
- Araştırmacılar, Türkiye, Suudi Arabistan ve Avrupa ülkeleri arasında özel eğitim sistemi hakkında karşılaştırmalı araştırma yapabilirler. Bu durum gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında ülkemizde özel eğitim kalitesinin iyileştirilmesine katkıda bulunabilir.

- Türkiye ve Suudi Arabistan'da aynı şekilde bu tezde yer alan değişkenler daha ayrıntılı bir şekilde karşılaştırılabilir. Örneğin sadece özel eğitim öğretmenlerin yetiştirmesi ya da tanılama modelleri karşılaştırmalı bir araştırma yapılabilir.

5.2.2. Uygulamaya yönelik öneriler.

- Siyasi ve sosyal değişimleri göz önünde bulundurarak, Türkiye ve Suudi Arabistan'daki karşılaştırmalı eğitimin kalitesini artırmak için karşılaştırmalı araştırma çalışmalarının teşvik edilebilir.
- Bu çalışmada, doküman analizi yöntemi kullanılarak incelenen ülkeler hakkındaki verilere erişilerek nitel bir çalışma yapılmıştır. Yapılacak başka bir çalışmada, daha fazla sonuca ulaşmak için uygulamalı ve karşılaştırmalı çalışmalar farklı şekillerde yapılabilir.
- Bu çalışmada, özel eğitim sistemi Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika Birleşik Devletleri arasında karşılaştırılmıştır. Bir başka çalışmada, Türkiye, Suudi Arabistan ile özel eğitim alanında gelişmiş ülkeler arasında karşılaştırılabilir.
- Bu çalışmada, özel eğitim sistemi Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika Birleşik Devletleri arasında karşılaştırılmıştır. Bir başka çalışmada, özel eğitim sistemi Türkiye ile Mısır, Ürdün ve Filistin gibi diğer Arap ülkeleri arasında karşılaştırılabilir.
- Bu çalışmada özel eğitim sistemi genel olarak karşılaştırılmıştır. Başka bir çalışmada, Türkiye, Suudi Arabistan ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bireyselleştirilmiş eğitim programlarıı daha ayrıntılı olarak karşılaştırılabilir.

KAYNAKLAR

Afat, N., Çiçek, Ş. (2019). Özel eğitim öğretmenliği lisans programlarındaki öğrencilerin profili ve alana yönelik görüşleri. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Dergisi,* 1(1), 97-127. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/716849 sayfasından erişilmiştir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2020). Engelli ve yaşlı istatistik bülteni. https://ailevecalisma.gov.tr/media/47370/istatistik-bulteni_nisan2020.pdf sayfasından erişilmiştir.

Alahmadı, A. (2012). *ABD'de ve Suudi Arabistan'da eğitim sistemlerinin karşılaştırması*. Hail University (Doktora tezi). https://www.slideshare.net/TaghreedAlrehaili/0120-018004012 sayfasından erişilmiştir.

Alkhateeb, H. (2016). Özel ihtiyaçları olanlarla ilişkilerde tarihsel gelişim. *Almaydeen.* https://www.almayadeen.net/articles/blog/ sayfasından erişilmiştir.

Almasri, A. (2001). *ABD ve Almanya'daki normal okullarda engelliler için kaynaştırma eğitimi karşılaştırılması ve Mısır'da bundan yararlanma olasılığı incelenmesi*. Ain Shams University (Doktora Tezi). http://www.eulc.edu.eg/eulc_v5/Libraries/Thesis/BrowseThesisPages.aspx?fn=PublicDrawThesis&BibID=11001475 sayfasından erişilmiştir.

Almosa, N. (2014). *Suudi Arabistan'ın, özel eğitim ihtiyaçları olan öğrencileri genel eğitim okullarına kaynaştırma deneyimi.* Uluslararası eğitim 2013 Konferansı'nda sunulmuş bildiri, Riyadh. https://www.slideshare.net/IEFE_SA/17-31294131 sayfasından erişilmiştir.

Alshafi, D., Natto, H., Nassar, S. (2015). *Suudi Arabistan Krallığında özel eğitim öğretmeninin hazırlanması.* Kahire Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Fakültesi.

http://search.shamaa.org/PDF/Articles/EGJes/JesVol24No1P1Y2016/jes_2016-v24-n1-p1_603-634.pdf sayfasından erişilmiştir.

Arizona State Legislature. Arizona Revised Statutes. https://www.azleg.gov/arsDetail/?title=15 sayfasından erişilmiştir.

Çalışma Bakanlığı. (2005). *Çalışma sistemi*. https://hrdf.org.sa/Content/files/labor_system.pdf sayfasından erişilmiştir.

Çitil, M. (2009). *Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Türkiye'de özel eğitim (1923 – 2007)*. Gazi Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Demiral, Ö. (1994). *Karşılaştırmalı eğitim.* Ankara: USEM.

Demirtaş, H., Arslan, M., Güven, D. (2016). Özel eğitim okullarının yönetimsel sorunları. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 7*(1), 21-49.

Devlet İstatistik Enstitüsü. (2016). *Türkiye özürlüler araştırması,* Ankara. https://kutuphane.tuik.gov.tr/pdf/0014899.pdf sayfasından erişilmiştir.

Eğitim Bakanlığı. (1995). *Krallık'ta eğitim politikası belgesi.* https://ksastudies.net/wp-content/uploads/2017/10/%D9%88%D8%AB%D9%8A%D9%82%D8%A9-%D8%B3%D9%8A%D8%A7%D8%B3%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%B9%D9%84%D9%8A%D9%85-%D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%85%D9%84%D9%83%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A8%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D8%B9%D9%88%D8%AF%D9%8A%D8%A9.pdf sayfasından erişilmiştir.

Eğitim Bakanlığı. (2001). *Özel eğitim programları yönetmeliği.* https://departments.moe.gov.sa/SPED/Documents/RegulatoryGuide.pdf sayfasından erişilmiştir.

Ergün, M. (1985). Karşılaştırmalı eğitim. *İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi. https://mustafaergun.com.tr/wordpress/wp-content/uploads/2015/11/kegitim-1.pdf* sayfasından erişilmiştir.

Erman, Y., Boobekava, K. (2016). Almanya, Kırgızistan ve Türkiye eğitim sistemlerinin karşılaştırılması. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 171-185. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/577444 sayfasından erişilmiştir.

Erol, F. (2010). *Özel eğitim okullarında özel eğitim hizmetleri uygulamalarının değerlendirilmesi.* https://www.meb.gov.tr/earged/earged/Ozel_eg_ok_ozel_eg_hizm_uygu_deg.pdf sayfasından erişilmiştir.

Gazi Üniversitesi (2019). *Gazi Üniversitesi Bilgi Paketi 2019 Akademik Yılı.* http://gbp.gazi.edu.tr//htmlProgramHakkinda.php?dr=0&lang=0&ac=0&FK=05&BK=94&ders_kodu=&fakulte=GAZ%DD+E%D0%DDT%DDM++FAK%DCLTES%DD&fakulte_en=GAZI+FACULTY+OF+EDUCATION&bolum=Z%DDH%DDN+ENGELL%DDLER+%D6%D0RETMENL%DD%D0%DD&bolum_en=TEACHER+TRAINING+FOR+THE+MENTALLY+RETARDED sayfasından erişilmiştir.

General Authority for Statistics. (2017). *Disability survey.* https://www.stats.gov.sa/sites/default/files/disability_survey_2017_ar.pdf sayfasından erişilmiştir

Kara, B. (2017). Dünyada ve Türkiye'de zihinsel engellilerde eğitim. *International Journal of Social Science,* (61) 277-288. https://www.academia.edu/36001379/D%C3%9CNYADA_VE_T%C3%9CRK%C4%B0YEDE_Z%C4%B0H%C4%B0NSEL_ENGELL%C4%B0LERDE_E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M_EDUCATION_IN_MENTAL_DISABILITIES_IN_TURKEY_AND_IN_THE_WORLD_ sayfasından erişilmiştir

Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Dergisi*, 5 (2) 1-13 https://www.researchgate.net/publication/277118481_Kaynastirma_Tanimi_Gelisimi_ve_Ilkeleri sayfasından erişilmiştir.

Kargın, T. (2007). Eğitsel değerlendirme ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama süreci. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 8* (1) 1-13.

Kırbıyık, M.E. (2011). *Özel eğitim değerlendirme kurulunda görevli rehber öğretmenlerin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine ilişkin görüşleri.* Uşak Üniversitesi,

(Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/ sayfasından erişilmiştir.

King Saud University (2019). *Special education section.* https://education.ksu.edu.sa/ar/content/%D8%AA%D8%A7%D8%B1%D9%8A%D8%AE-%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%B3%D9%85-2 sayfasından erişilmiştir.

Kizir, M.; Memişoğlu, M. (2017). Özel eğitim okulu yöneticilerinin özel eğitim mevzuatına dair görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17 (4), 1994-2013.* https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/379323 sayfasından erişilmiştir.

Kraus, L., Lauer, E., Coleman, R., and Houtenville, A. (2018). *2017 Disability Statistics*. NH University of New Hampshire. https://disabilitycompendium.org/sites/default/files/user-uploads/2017_AnnualReport_2017_FINAL.pdf sayfasından erişilmiştir.

Küçüker, E. (2004). *Eğitim hakkı. Demokratik Eğitim Kurultayı,* Ankara. http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2016/11/E%C4%9Fitim-Hakk%C4%B1.pdf sayfasından erişilmiştir.

Kwafha, T. (2010). *Özel eğitimde ölçme ve değerlendirme, ölçme ve tanı yöntemleri.* Daar Almasirh, Amman.

Mazlum, M. (2017). Türkiye ve İtalya eğitim sistemlerinin karşılaştırılması. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 1141-1177. https://www.researchgate.net/publication/320005608_Turkiye_ve_Italya_Egitim_Sistemlerinin_Karsilastirilmasi sayfasından erişilmiştir.

MEB (2010). Okullarımızda neden, niçin, nasıl kaynaştırma. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara. https://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/yayimlar/kaynastirma/kaynastirma.pdf sayfasından erişilmiştir.

Michael, R.; Angie, S.; Jason, M. (2010). How to determine the least restrictive environment for students with disabilities. Taylor & Francis Group, LLC. http://dx.doi.org/10.1080/09362835.2010.491991 sayfasından erişilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı (1997). *573 sayılı özel eğitim hakkında kanun hükmünde Kararname*, Kanun No: 573, Sayı: 23011, Resmi Gazete Tarihi: 06.06.1997, Madde 3/b.

Milli Eğitim Bakanlığı (2000). *Millî Eğitim Bakanlığı özel eğitim hizmetleri yönetmeliği.* http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeligi_07072018.pdf sayfasından erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2004). *Bireyselleştirilmiş eğitim programı yol haritası*. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_09/18015222_bireyselletirilmieitimprogram.pdf sayfasından erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2006). *Millî Eğitim Bakanlığı özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/05/20060531-2.htm* sayfasından erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Millî Eğitim Bakanlığı özel eğitim hizmetleri yönetmeliği* https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=24736&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 sayfasından erişilmiştir.

Ministry of Education (2001). *Özel eğitim enstitüleri ve programların organizasyon kuralları.* http://fac.ksu.edu.sa/sites/default/files/fttffpo_ftodgnoni_topf8o_f_afon_ftoani_ftafi.pdf sayfasından erişilmiştir.

Ministry of Education (2001). *Özel eğitim programları yönetmeliği.* http://fac.ksu.edu.sa/sites/default/files/fttffpo_ftodgnoni_topf8o_f_afon_ftoani_ftafi.pdf sayfasından erişilmiştir.

Ministry of Education (2015*). The regulatory guide for special education,* 2015).https://departments.moe.gov.sa/SPED/Documents/RegulatoryGuide.pdf sayfasından erişilmiştir.

Ministry of Health. (2017). *Early detection program of newborns.* https://www.moh.gov.sa/Ministry/MediaCenter/News/Pages/News-2017-11-27-003.aspx sayfasından erişilmiştir.

Naldan, Ö. (2019). *Türkiye ve Almanya'daki mülteci eğitiminin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp sayfasından erişilmiştir.

National Center for Learning Disabilities (2006). *A comprehensive guide to your rights and responsibilities under the Individuals with Disabilities Education Act*.

https://www.ncld.org/wp-content/uploads/2014/11/IDEA-Parent-Guide1.pdf sayfasından erişilmiştir.

Orhan, S., & Genç, K. (2015). Engellilere yönelik ülkemizdeki özel eğitim hizmet uygulamaları ve örnek ülke karşılaştırması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 35*(2), 115-146. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198284 sayfasından erişilmiştir.

OSPI. *Washington office of superintendent of public instruction.* https://www.k12.wa.us/certification/teacher-certificate sayfasından erişilmiştir.

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2015). *Kaynaştırma yoluyla uygulamaları.* https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_07/24014806_kaynastirma1.sra.pdf sayfasından erişilmiştir.

Özer, S. (2015). *İslam ve diğer medeniyetlerin engelliye bakışı.* https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/243893/makaleler/1/1/arastirmax-islam-diger-medeniyetlerin-engelliye-bakisi.pdf sayfasından erişilmiştir.

Parmaksız, R. Ş. & Kısakürek, M. A. (2013). Türkiye ve Bazı AB ülkelerinde öğretmenlere yönelik hizmetiçi eğitim programlarının temel öğeler ve kalite kontrolü/güvencesi açısından karşılaştırılması. *Karaelmas Journal of Educational Sciences,* (1) 112-129. https://www.academia.edu sayfasından erişilmiştir.

Pınar, E. S. (2006). Dünyada ve Türkiye'de erken çocukluk özel eğitiminin gelişimi ve erken çocukluk özel eğitim uygulamaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi,* 7 (2) 71-83. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/159184 sayfasından erişilmiştir.

Resmî Gazete (2019). *Erişkinler için engellilik değerlendirmesi hakkında yönetmelik.* https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/02/20190220-2.htm sayfasından erişilmiştir.

Resmî Gazete. (1983). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu.* https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18192.pdf sayfasından erişilmiştir.

Resmî Gazete. (2005). *Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.*

https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050707-2.htm sayfasından erişilmiştir.

Resmî Gazete. (2018). *Millî Eğitim Bakanlığı özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm sayfasından erişilmiştir.

Sart, H., Barış, S., Sarıışık, Y. & Düşkün, Y. (2016). *Engeli olan çocukların Türkiye'de eğitime erişimi: durum analizi ve öneriler. http://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG_Engeli-Olan-%C3%87ocuklar%C4%B1n-T%C3%BCrkiyede-E%C4%9Fitime-Eri%C5%9Fimi.pdf* sayfasından erişilmiştir.

Sedik, L. (2005). *Suudi Arabistan Krallığı'ndaki kanun ve mevzuatların etkinleştirilmesinde Özel Eğitim Bölümü'nün rolü.* http://dr-banderalotaibi.com/new/admin/uploads/3/24h.pdf sayfasından erişilmiştir.

Sosyal Refah Bakanlığı. (2000). *Suudi Arabistan Krallığı'nda engellilerin bakım sistemi.* https://laws.boe.gov.sa/BoeLaws/Laws/LawDetails/872950d8-7059-41fd-a6f1-a9a700f2a962/1 sayfasından erişilmiştir.

Taylor, L. R. (1997). *Assessment of exceptioanl students: Educatioanl and psychological procedures.* (4th ed.). Boston: Allyn and Bacon.

The University of Arizona (2020). *Hafif ve orta dereceli engelliler için akademik planı.* https://new.coe.arizona.edu/content/mild-moderate-disabilities-academic-plan sayfasından erişilmiştir.

U.S. Department of Education (1973). *Text of the Rehabilitation Act of 1973.* https://www2.ed.gov/policy/speced/leg/rehab/rehabilitation-act-of-1973-amended-by-wioa.pdf sayfasından erişilmiştir.

S. Department of Education (1990). *ADA.* https://www2.ed.gov/policy/landing.jhtml?src=pn sayfasından erişilmiştir.

U.S. Department of Education (2004). *Individuals with Disabilities Education Act*. https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2011-title20/pdf/USCODE-2011-title20-chap33.pdf sayfasından erişilmiştir.

Uçak, Y. (2017). *Rehberlik ve araştırma merkezlerinde tanı, değerlendirme ve izleme süreçlerinin incelenmesi: özel öğrenme güçlüğü olan çocuklar örneği.* Yakın Doğu

Üniversitesi, (yüksek lisans tezi). http://docs.neu.edu.tr/library/6583416830.pdf sayfasından erişilmiştir.

United States Department of Justice ADA Responsibilities. *Americans with Disabilities Act of 1990*. https://www.ada.gov/ sayfasından erişilmiştir.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

EK 1. KRAL SAUD ÜNİVERSİTESİ ZİHİNSEL ENGELLİLİK BÖLÜMÜ-DERS PLANI

Birinci Dönem

Ders Adı	Kredi Saati
İngilizce	6
Üniversite becerileri	3
İstatistiğe Giriş	3
Bilgisayar yetenekleri	3
Sağlık kültürü	1

İkinci Dönem

Ders Adı	Kredi Saati
İslam Ahlak Usulü	2
Öğrenme ve Öğretime Giriş	2
Yazma Becerileri	2
Erken müdahaleye giriş	3
Sağlık kültürü	2
Özel Eğitime giriş	2
Gelişim Psikolojisi	3
Özel Eğitimde Tanı ve Değerlendirme	2

Üçüncü Dönem

Ders Adı	Kredi Saati
Eğitimsel psikoloji	2
Eğitimde teknoloji Birleştirmek	2
Özel eğitimde standartlar ve testler	2
Davranış oluşturma ve değiştirme	3
Dil ve iletişim sorunları	3
Özel ihtiyaçları olan çocuklarda büyüme	3
Birden çok engelliliğe giriş	3

Dördüncü Dönem

Ders Adı	Kredi Saati
Eğitimsel değerlendirme	2
kaynaştırma ve diğer eğitim alternatifleri	3
Özel eğitimde yardımcı teknoloji	3
Sınıf yönetimi	3
Zihinsel engellere giriş	3
Zihinsel süreçler ve uyarlanabilir beceriler.	3

Beşinci Dönem

Ders Adı	Kredi Saati
Özel ihtiyaçları olan kişilerin aileleriyle çalışmak	3
Bireyselleştirilmiş eğitim programlarına giriş	3
Destek hizmetlerine giriş	3
Zihinsel engellilik alanında değerlendirme ve tanı	3
Zihinsel engellilik alanında teorik uygulamalar	3

Altıncı Dönem

Ders Adı	Kredi Saati
Zihinsel engelliliği öğrenmek ve öğretmek 1	1
Meslek gelişimi	2
Özel eğitim öğretmenleri için mesleki yeterlilikler	3
Üstün yeteneklilerin eğitimi	3
İslam'da engelliler için hükümler	3
Zihinsel engellilik alanında eğitim ve öğretim programları	3

Yedinci Dönem

Ders Adı	Kredi Saati
Zihinsel engelliliği öğrenmek ve öğretmek 2	1
Özel eğitim programlarında yönetim ve denetim	3
Zekâ ve zihinsel yetenekler	3
Özel eğitimde güncel sorunlar	3
Zihinsel engellilik alanında erken müdahale	3
Geçiş programları ve mesleki hazırlık	3

Sekizinci Dönem

Ders Adı	Kredi Saati
Zihinsel engellilik alanında uygulamalı eğitim	12

Gazili Olmak Ayrıcalıktır...